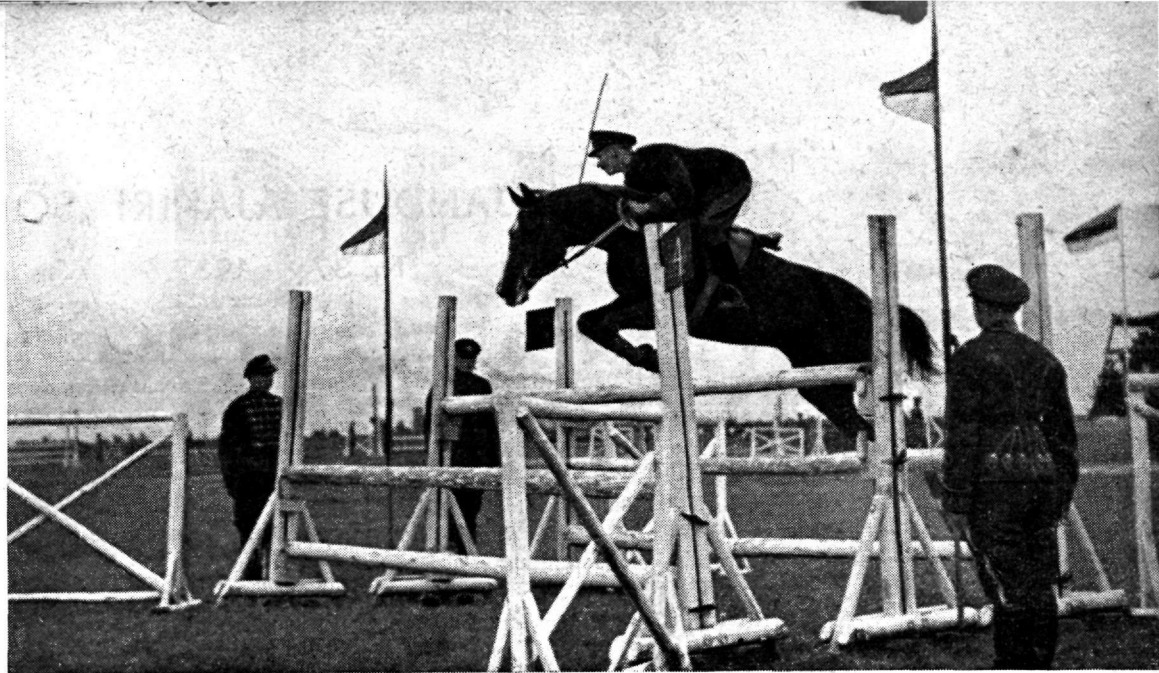

37

Moment ülerikk'kkudelt sõjaväe ratsavõistlustelt.

SOJA-

ASJANDUSE AJAKIRI

S O I D U R

PLUNTEIN

A A S T A K Ä I K

XIX

1937

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 37 — 1937.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages
—i.: Rahvuslik Eesti Tagavarapataljon . . .	901	—i.: Le bataillon de réserve national esto-	901
President-vabastaja Th. G. Masaryk † . . .	903	Le Président-libérateur Th. G. Masaryk † . . .	903
Major J. Org: Meie põlv on kohustatud jät-	906	Commandant J. Org: Notre génération doit	906
ma rohkem nähtavaid jälgi		laisser plus de traces visibles	
K.: Muljeid VIII üleriiklikkudelt sõjaväe	907	K.: Impressions du VIII concours hippique	907
ratsavõistlustelt		militaire	
—m.: Riidekattega maastikumudelid ja sel-	909	—m.: Le modèle-terrain couvert d'étoffe et	909
le kasutamisest tubasel väljaõppel . . .		son emploi au cours de l'instruction	
		à l'intérieur	
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
— Suurtank või väiketankide hulgaline kal-	913	— Super-char ou attaque en masse de petits	913
laletung?		chars?	
— H. R.: Suurekaliibrilised suurtükid —	915	— H. R.: Les canons à grand calibre. —	915
ajalooline ülevaade		Résumé historique	
— Poola: „Przegląd Kawaleryjski“ nr. 1	919	— Pologne: „Przegląd Kawaleryjski“	919
— 1937		No 1 — 1937	
— Rumeenia: „România Militară“, märts	920	— Roumanie: „România Militară“, mars	920
— 1937		1937	
Sõjaväelisi teateid välisriikidest	922	Informations militaires de l'étran-	922
		ger	
SÕJAVÄE ELU:		VIE MILITAIRE:	
— V. S.: VIII üleriiklikud sõjaväe ratsa-	924	— V. S.: VIII concours hippique militaire	924
võistlused		— j.: Concours hippique à Tartu le 4—6	
— j.: 4. Suurtükiväegrupi poolt korralda-	927	sept. a. c. organisé par le 4-me groupe	927
tud ratsavõistlused 4.—6. sept. s. a.		d'artillerie	
Tartus		Informations familiales	928
Perekondlikke teateid	928	Les sports dans l'armée. Echecs.	
Sport sõjaväes. Male.			

Vastutav toimetaja major **A. LUTS.**
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **E. SAIDRA.**
Telefon nr. 477-20/163.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Tegevtoimetaja kõnetunnid
iga päev k. 0800—1200.
Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaat-
miseks märkimata käsi-
kirju alal ei hoita.

„SÕDURI“ TELLEMISE HIND:
Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:
Lehekülg — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

XIX AASTAKÄIK

NR. 37 • 18. 09. 1937

Rahvuslik Eesti Tagavarapataljon.*)

Eesti Tagavarapataljon (tuntud ka nime-tuse all „Tartu Tagavarapataljon“, mille all aga ei tule mõista vabadussõjaaegset Tartus asetsenud 2. Diviisi Tagav.-pataljoni) võrsus ja elas väga raskes ning segases olukorras ja ta ei suutnud oma elual reljeefselt eriliselt millegagi silma paista. Sellest ongi vist peamiselt tingitud, et Eesti Tagavarapat., kuigi ta oli 1. Eesti Polgu kõrval meie kõige suuremaks väeosaks (üle 460 ohvitseri ja umbes 10 000 sõdurit, mis võrdub umbes Vabadussõja lõpul Viru rindel meie ohvitseride ja sõdurite arvuga) on seni leidnud võrdlemisi vähe tähelepanu. Ka ootab pataljoni ajalugu alles tõsisemat uurimist ja kirjapanemist.

Pataljoni sünd.

1917. a. suvel koondus juba 1. Eesti Polgu üle koosseisu niivõrd rohkesti mehi, et nende varustamine ja toitlustamine tekitas tõsist muret, kuigi lubati polgu juurde moodustada oma tagavarapataljon. Ka valgus järjest kodumaale eesti sõjamehi, keda polnud võimalik võtta vastu 1. Eesti Polku. Olukorra sunnil asuti Tartus Eesti Tagavarapataljoni looma veel enne, kui selleks saadi ametlik luba Vene sõjaväe-võimudelt. 20. augustil läkitati 1. Eesti Polgu tagavarapataljonist Tartusse 20 ohvitseri, 2 arsti ja 1243 sõdurit, kes said Tartust lahkunud vene 174. Jal. Tagavarapalgust maha jäänud eestlastega ja Võrumaalt põllutöölt Tartusse tulnud 1. Eesti Polgu tagavarapataljoni 3. rooduga Eesti Tagavarapataljoni aluspõhjaks. Esimene päevakäsk pataljonile ilmus 18. sept. 1917. a. pataljoniülema aj. k. t. staabikapten Grossi allkirjaga, millist päeva võimegi lugeda pa-

taljoni ametlikuks asutamise päevaks, kuigi pataljoni tegelikule formeerimisele oli asutud varem. Pataljon oli algul nähtud ette 8-roodulisena, kuid ohvitseri ja sõdureid tuli pataljoni niivõrd rohkesti juurde, et juba novembrikuu keskel pataljon paisus 20 rooduni.

Tartu Maleva Büroo võttis agarasti osa Eesti Tagavarapataljoni organiseerimise tööst, toetades pataljoni eriti majanduslikult.

Segane ning raske olukord.

Kui 1917. a. kevadel enamlus vene sõjaväes ja rahvamassides tõstis pead ning enamlased suure agarusega töötasid vastu Eesti rahvusvägede, 1. Eesti Polgu, formeerimisele, siis seda raskemaks ja segasemaks kujunes olukord sama aasta sügiseks ja 1918. a. alguks, millal teostus Eesti Tagavarapataljoni formeerimine. Liiatigi et pataljoni asukohas, Tartus, oli rohkesti muulastest relvastatud jõude, kellele eesti huvid ei tundunud südame asjana. Ka olime tookord veel suuresti ärarippuvad Vene sõjaväe keskasutiste varustusaparaadist.

Ühtlasi ei tuntud tookord enamlust õieti. Ta polnud suutnud veel näidata oma õiget palet ja polnud veel kümnendiku võrragi nii julm ja verejanuline kui hiljem.

Läti Tagavarakütipolk Tartus oli ka tegur, mida ei saa jätta mainimata, kui tahame käsitleda Eesti Tagavarapataljoni ajalugu ja tolleaegist olukorda Tartus. Teatavasti läti kütipataljonid, hiljem polgud, võitlesid juba tsaari ajal vaprast sakslaste vastu. Venelased kasutasid läti rahvuslikke

*) Aja arvestus kuni veebr. 1918. a. vana kalendri järele.

väeosi julma hoolimatusega, jättes neid tihti üksi, ilma toetuseta. Läti kütipolgud kandisid ränki kaotusi, nad pettusid võitlusest sakslaste vastu ja läksid üle öö enamlaste leeri, kes lubasid lõpetada sõja igal tingimusel — vähemalt välise vaenlase vastu. Ka augustis 1917. a. Tartusse asunud Läti Tagavarakütipolk muutus oma enamikus enamlikuks.

Lätlaste hulgas oli loomulikult ka tasakaalukaid ja eestlaste õigusi tunnustavaid mehi, kuid neid oli vähe ja nad ei pääsenud mõjule. Üldiselt olid lätlased ja üldse muulased Tartus õige aktiivsed. Sellega ongi seletatav, miks Tartus, põlises eesti linnas, vene enamlist võimu esindava soldatite, tööliste ja maatameeste saadikute täidesaatva komitee esimeheks oli lipn. Bruneneeks (hiljem lätlane D. Plau) ja komitee liikmeteks juudid K. Rimscha, Hirschfeldt, M. Faermann, gruusiaalane Gignadse jt.

Enamlus levis ajavaimuna osalt ka Eesti Tagavarapataljoni, peamiselt 6. roodu. Eestlastest enamlased tundsid kohapeal oma seljataga olevat Läti Tagavarapolgu ja Vene riigis võimule pääsenud enamluse.

Meeleavaldus Maanõukogu toetamiseks

21. nov. 1917. a.

Muulaste terrori kasvamisel Tartus pärast „Postimehe“ ajulist sulgemist 18. nov. 1917. a. eestlased tulid otsusele, et oma jõu ning rahvusliku meelsuse näitamiseks tuleb vähemalt esineda jõulise demonstratsiooni-meeleavaldusega Eesti Maanõukogu (Maapäeva) toetamiseks, kes 15. novembril oli enese tunnustanud ainukeseks kõrgemaks võimuks Eestis. Meeleavalduse algatajaks oli Eesti Tagavarapataljon ja sellega ühines ka Tartu Eesti Liit, kes 20. nov. õhtul rohkearvulisel koosolekul otsustas võtta meelevaldusest osa. Meeleavalduse kandvaks hüüdsõnaks oli: „Eesti Maanõukogu kui seaduspärane rahva ja maa esitus Eestis olgu ainsaks võimukandjaks Eestimaal kuni Asutava Kogu kokkukutsumiseni.“

Tartu täidesaatvalt komiteelt ja Läti Tagavarapolgult nõutati lubadus, et nad meelevaldust ei sega. Tegelikult aga täidesaatev komitee ei pidanud lubadust, vaid asus oma käsilaste kaudu pataljonis tegema kihutustööd, et pataljon ei läheks välja meelevaldusele. Meelevaldust püüti segada ja takistada ka jõuga. Läti Tagavarapolgust oli isegi pandud Kivisillale mõnemehele post, kes püüdis takistada mitmetuhandemehelise Eesti Tagavarapataljoni kolonni liikumist üle silla.

Raekoja ees pidas pataljoniülem polkovnik J. Rosenbaum päevakohase kõne ja luges ette Eesti Maapäeva otsuse, et kogu võim Eestis peab kuuluma Eesti Maapäevale. Tervitusi ütlesid Tartu linnapea, maakonnaavalitsuse esimees ja teisi. Seejärele heisati vabadust sümboliseeriva revolutsioonilise lipu kõrvale eesti rahvuslipp raekoja peale ja lauldi eesti hümni. Hümni laulmise ajal sõitis pidevalt sireenihelised andev laskevalmis kuulipildujatega soomusauto meelevaldajate kolonnide keskele, et segada meelevaldust või hirmutada rahvas hoopis laiali. Esimesele soomusautole järgnes teine, milles asus täidesaatva komitee liikmeid, nende hulgas juudi üliõpilane Faermann (Furmann). Seega täidesaatev komitee ei täitnud oma lubadust — mitte segada ega takistada eestlaste meelevaldust. Eesti sõjaväelaste kolonnid ei lasknud aga end soomusautode jultunud demonstratsioonist heidutada.

Sama päeva (21. nov.) õhtul Tartu täidesaatva komitee korraldusel vangistati ohvitseride kasiinos ja selle juures üle 40 Eesti Tagavarapataljoni ohvitseri ja pataljoniülem polkovnik J. Rosenbaum, kellele pandi süüks, et nende survele olevat teostunud päevane eesti rahvuslik meelevaldus. Need ohvitserid vabanesid päeva-paari pärast pataljoni rahvuslikult häälestatud sõdurkonna nõudmisel.

Tolleaegse olukorra kohta on mitmel puhul avaldanud oma arvamist pataljoniülem polkovnik J. Rosenbaum. Nende avalduste järgi tunneme teda kui tulihingelist rahvuslast, kelle suurimaks sooviks oli — vaba iseseisev Eesti.

1918. a. algul kirjutas polk. Rosenbaum alluvale pataljonile käskkirjas muuseas:

„Tagasi vaadates möödunud aastale näeme, et see meie Eesti sõjaväele ja tagavarapataljonile ei ole olnud just mitte täieline õnneaasta. Ei olnud kõigepealt sellepärast, et suurvenelased kuidagi moodi ei tahtnud sallida meie kokkukogumist kodumaale. Meie eesti mehed olid nende meelest ikkagi alamt sorti kui nemad ise, ja nad kartsid seda, et kui eesti soldatid tulevad oma kodumaale, siis saab meie rahvas kätte tubli jõu ning toetades oma poegade ja vendade, teise sõnaga öeldes Eesti sõjaväe, jõu peale saavad endale nõudma iseseisvust, ning niiviisi võib orjast ja alamast vast niisugune peremees saada, kui tema endine isand. Et aga niisugune asi ei võinud meeldida isandale — on igale ühele selge ja sel põhjusel tehtigi takistus meie Eesti polkude asutamisele venelaste poolt niipalju kui

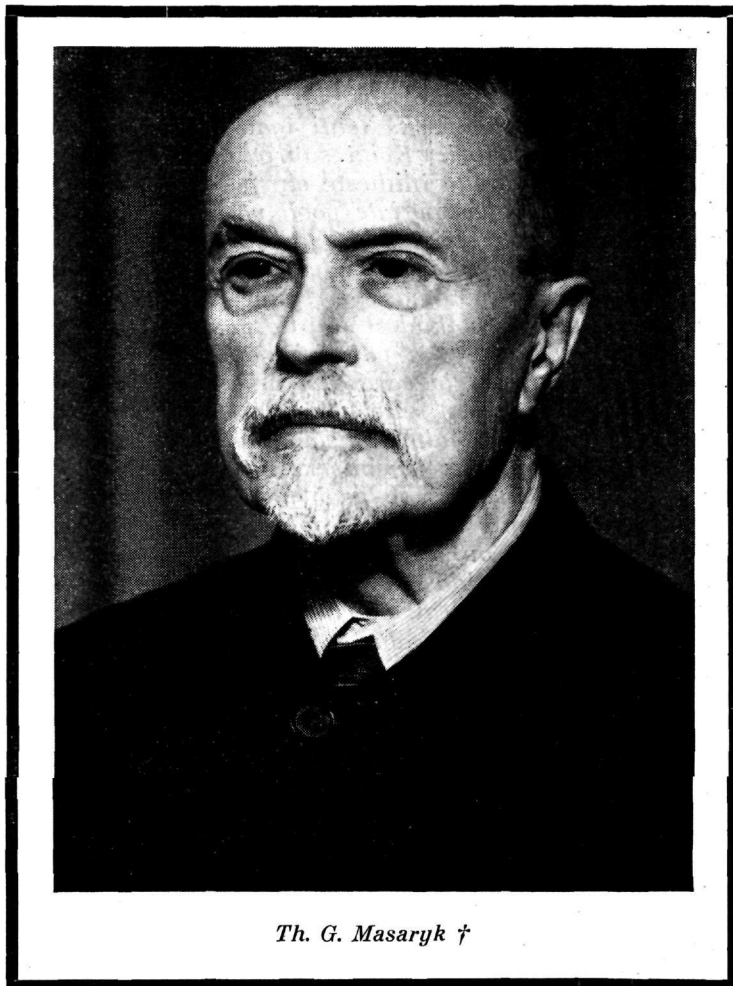
President-vabastaja Th. G. Masaryk †

Tšehhoslovakkia vabariigi looja president-vabastaja Thomas Garrigue Masaryk suri 14. septembril 1937. a. kell 3.29 Lany lossis oma 88. eluaastas.

Üle 40 aasta rahva juhiks ja selle rahvustunde kasvatajaks olnud suure riigimehe surm tekitas kõikjal sügavat kaastunnet; kogu Tšehhoslovakkias kuulutati välja lein.

President Thomas Masaryk sündis 7. märtsil 1850. aastal Hodonin'is vaeste vanemate pojana. Vaheldumisi õppides koolides ja töötades mitmesugustel ametialadel alates külasepa õpilasena, lõpetas ta 1876. a. Viini ülikoolis filosoofia-teaduskonna. 1882. a. kututi Masaryk Praha ülikooli juurde erakorraliseks professoriks. Siin algas ta oma teadusliku töö kõrval ka poliitilist tegevust. Tundes huvi tšehhide rahvuspoliitiliste küsimuste vastu, liitus ta noortšehhide erakonnaga ja valiti 1891. a. Austria riiginõukokku ja aasta hiljem ka Böömi maapäeva saadikuks. 1893. a. tekkis aga Masaryk'i ja noortšehhide erakonna enamuse vahel lõhe, mille tulemusena Masaryk loobus oma rahvasaadiku mandaadist. Pärast saadiku volituste mahapanekut pühendas ta end teaduslikule tööle Praha ülikooli juures, kuni aastal 1907 ta uuesti valiti Austria parlamenti. Seal jätkas ta ägedat võitlust tšehhide õiguste eest.

Maailmasõja puhkedes Masaryk'i elukäik on tihedalt seotud tšehhide iseseisvuse taotlemisega. Ta külastab välismaid ja alustab propagandat iseseisvuse kasuks. Tema moodustab tšehhide ja slovakkide leegione, kes võitlevad liitlaste poolel.

Th. G. Masaryk †

14. nov. 1918. a. valitakse Masaryk uue vabariigi esimeseks presidendiks, millele kohale ta valiti järjest 4 korda tagasi. See oli suurim au, mis võib osaks saada demokraatliku rahva riigimehele. Kuid 14. dets. 1935. a. ta paneb presidendi ameti maha oma kõrge vanaduse tõttu.

Noorest külasepa õpilasest oli aastate kestel tõusnud Euroopa üks silmapaistvamaid riigimehi, kelle kuulsus ja mõju riigimehena ja teadlasena ulatas kaugele üle Tšehhoslovakkia piiride.

see veel võimalik oli... Alles 18. septembril tuli luba tagavarapataljoni formeerimiseks ja sest saadik said ootavad mehed kord omale seadusliku aluse. Selle aluse põhjal võis pataljon omale tarvilikke asju nõudma hakata, mida ta seni ajani mitte teha ei tohtinud. Hädad ja vaevad jäid aga kestma edasi, sest nõutud sai küll kõike mis tarvis, aga kättesaamiseks tehti igalt poolt kõiksuguseid takistusi. Kõigi suurte püüdmiste peale vaatamata inimeste elu pataljonis tehti meile pahasoojiate poolt võimalikult mõrudaks, et siis näidata, nagu oleks teenistus rahvuslikkudes polkudes palju halvem, kui suur-vene omas. — Inimesi tuli aga iga päev vene polkudest juurde ja nende arv tõusist 8000, aga pataljon jäi vana moodi 8-rooduliseks ja varustust lubati ainult 2000 mehe jaoks, sellele vaatamata, et mitmed palved ja nõudmised said sisse antud pataljoni polguks tegemiseks. Niiviisi pataljon oma väikse jõuga peab üleval neli korda rohkem inimesi, kui ta pidada võiks. Et see väga raske on, saab igaüks aru. Ning teate väga hästi, kuidas ruumipuudusel inimesed üks üheteise peal maganud.

Meie läbisaamine naabrite lätlastega ei olnud just mitte kõige parem. Üleüldse eestlane lätlastega ei ole eluilmaski kõige paremini läbi saanud, aga Tartus lätlaste poolt tuli ette päris lubamata asju. Kõige esite jõu varal pigistastid meie naabrid meid välja korteritest, misläbi paljud roodud sattusid suurde kitsikusse. Siis tuustisid nad oma ninad iga ühe meie asja vahele, misläbi meie pataljoni ja teiste polkude formeerimine väga palju kahju sai. Ülepea lätlasted pidasid end üleval Tartus mitte kui sisse rännanud võõrad külalised, vaid kui peremehed, sellele vaatamata, et ainult meie, eestlased, siin üksi peremehed oleme.

Poliitiline vool puudutas kõvasti ka meie pataljoni elu, ja, nagu seda ju eluilmaski ei ole, et kõik inimesed oleksid ühe temperamendiga, sellepärast ka siin on salk inimesi väga kärede peadega. Neid on 8000 seast 200 ümber. Teised — suurem jagu inimesi on kõik sügava järeilmõlemisega revolutsiooniline rahvas, kes mõistavad lugu pidada nii oma kui ligimeste vabadusest.

Niisugust väikest pilti näeme, kui tagasi vaatame pataljoni 1917. aasta elu peale.

Käesolev 1918. aasta saab olema veel kirjum, kui minev. Seda kuulutavad ette kõik tundemärgid. Poliitiline elu on Venemaal väga sassis ja sakslastel ei ole ka sugugi himu koju minna, sellele vaatamata, et Vene valitsuse esitajad selleks kõigest jõust tööd teevad. Sellepärast, väga hästi võib

olla, et meie isad, emad, vennad ja õed, kelle teenistuses meie oleme, võivad tarvitada meie jõudu — meie kalli kodumaa iseseisvaks kuulutamiseks. Meie, eestlased, ei tohi jääda tulevikus mitte ühegi teise rahva alamaks ega orjaks, meie maal tohib olla peremeheks üksi Eesti rahvas, aga mitte keegi muu. Meile võib seadusi välja töötada ainult Eesti Asutav Kogu, keda meie peame kaitsma kui silma tera, sest kui on see ära rikutud, siis oleme pimedad ja meie elu saab juhtima keegi võõras, kes meiega ümber käib muidugi kui võõrasema.

Las olla meil lahkuminekuid poliitiliste parteide vahel — see ei tähenda midagi, sest meie oleme ikka eesti vennad ja saame omi asjadega eneste vahel jälle toime, aga meid ei tohi keegi võõras juhtida. Võitlus poliitiliste parteide vahel on ju kasulik, sest selles seisab kõik elu. Kui käremeelseid ei oleks ja tuksuks paljalt üksainus vaade, siis tuleks peale uni ja inimesed jääks magama. Ühes asjas peavad aga kõik poliitilised voolud kokku hoidma, see on meie rahva ja kodumaa armastuse küsimuses ja tema hää käekäigu eest hoolitsemises. Kes töötab nii, et sellest meie rahvas ja kodumaa kahju saab, see on ju rahva äraandja — juudas, ja niisuguseid meie oma keskel sallida ei tohi.

Soovin õnne teile kõigile, sõbrad, meie kalli kodumaa ja rahva kasuks töötamiseks. Käesoleva aasta peab andma meile vaba Eesti! Meie ise oleme oma õnne sepad ja sellepärast ärgu keegi ära mingi sepaajast enne, kui töö valmis on tehtud. Nooruse aeg on ainult üks kord elus ja kui see aeg saab mööda saadetud mõistmata tegudes ehk laiskuses, siis saab olema vanaduses ainult ahastus. Jõudu tööle!*)

Võim Tartus eestlaste kätte.

Kolmapäeval, 20. veebr. 1918. a. enamline Tartu täidesaatev komitee kuulutas Tartus välja sõjaseaduse, kuna nad olid juba saanud teateid saksa sõjaväeosade marsimisest Eestimaale. Neid teateid aga varjati rahva eest, koguni anti ametlikke teateid, et sakslaste edasitungimist pole karta. 21. veebruari hommikul alustasid muulaste väed Tartust lahkumist. Lahkuvad väed püüdsid võtta kaasa toidu- ja tarbeainete tagavarad. Eesti Tagavarapataljoni mehed asusid takistama tagavarade väljavedu, lubades lahkuvatel vene ja läti sõdureil võtta

*) ETP 3 — 56.

kaasa toiduaineid vaid niipalju, kuipalju neile seda Venemaale reisiks vaja läks. Lõunaks võtsid eestlased oma kontrolli alla raudteejaama. Ka taheti vangistada Bürgermusse ruumides asuvat enamlist täidesaatvat komiteed, kuid viimane suutis enda kaitseks koondada linna punakaarti ja läti kütte. Täidesaatval komiteel õnnestus öösel põgeneda, võttes kaasa kokkuröövitud varandusi. Eesti Tagavarapataljonist anti enamlaste põgenemisest teada linna omavalitsuse juhtidele ja seltskonnategelastele. Selle peale Tartu linnapea J. Kriisa avaldas 21. veebruaril päevakäsu, milles muuseas teatas: „Tartu linnavalitsus võtab kõik võimu kohal oma kätte, asub korra ja julgeoleku kaitsele ja käseb Tartu Eesti Tagavarapataljoni ja roodude komiteede ülematel kõik jõud koondada seks, et igasuguseid võimalikke korrariikumisi, rüüstamisi, põletamisi ja muid vägivaldtegesid ära hoida. Täieliku vastutuse vägivalda eest isikute ja varanduse kallal paneb Tartu linnavalitsus Tagavarapataljoni ja roodude ülemate ja komiteede peale..“

Eesti Tagavarapataljoni ohvitserid, sõdurid ja linna rahvamiilits asusid patrullidena linnas korda pidama. Seega eestlased võtsid võimu enamlastelt Tartus täielikult üle mõni päev enne Saksa okupatsioonivägede Tartusse jõudmist. Korra loomisel linnas näitasid erilist agarust üles pataljoni ülema abi kohuseid täitev leitnant J. Kuperjanov ja linna miilitsa ülemaks määratud Tartu Maleva Büroo esimees al.-leitn. K. Einbund.

Lõplik võimu ülevõtmine enamlastelt teostus Tartus siiski liiga hilja. Õigem: enamlasti ei oleks tohtinud Tartus üldse võimutsemisele lasta. Et see kahjuks siiski sündis, selles on peale ülaltoodu mõõduandvalt süüdi ka pataljoni ohvitserkonna suur tagasihoidlikkus võimu enda kätte kiskumisel Tartu garnisonis ning vähene usk oma võimetesse ja sõdurite tulpimuse sõjast. Kardeti kodusõda ning verevalamist. Mõnelt poolt arvati, et relvastatud jõuga võimu

ülevõtmise korral saadetakse Tartusse eestlasti „rahustama“ uusi muulaste väeosi, kellele ei suudeta vastu seista. Ja lõpuks oleks võim siiski läinud üle võoraste (sakslaste) kätte, sest Saksa okupatsioonivägedele pataljonil jõuga vastu astuda polnud mõtet.

Pataljoni osatähtsus Eesti riikliku iseseisvuse kättevõitmisel.

Pataljoni kaudu koondus ja jäi kodumaale üle 460 ohvitseri ja umbes 10 000 sõdurit. Osa nendest tuli 1. Eesti Polgu tagavarapataljonist, mida oldi sunnitud likvideerima.

Meeste kodumaale koondamine oli Eesti Tagavarapataljoni kõige suuremaks teeneks. Need mehed peagu eranditult võtsid osa Vabadussõjast. 92 pataljonis teeninud ohvitserile on Vabadussõjas ülesnäidatud eriliste teenete ja vahvuse eest annetatud kas üks või mitu Vabadusristi, 40 ohvitseri on langenud Vabadussõjas. Üksi Vabadusristi saajate kõrge protsent (ca 20%) on tõenduseks, et pataljoni ohvitserid võitlesid Vabadussõjas tähelepanuväärse oskuse ja vaprusena. Ja praegugi 20 aasta möödumisel on pataljonis teeninud ohvitseridest tegevteenistuses alles: 3 koloneli, 13 kolonelleitnanti, 31 majorit, 25 kaptenit ja 2 leitnanti. Palju Eesti Tagavarapataljonis teeninud sõdureist Vabadussõjas langes ja sai Vabadusriste, selle kohta puuduvad veel andmed. Samuti pole teada, palju pataljonis teeninud ohvitseridest ja sõdureist sai Vabadussõjas haavata.

Eesti Tagavarapataljonil on ka suured teened selles, et ta mõjuvalt aitas tõkestada ja pidurdada vägivalda ning röövimist Vene laguneva ja enamlustunud sõjaväe poolt meie kodumaal.

Alles hiljuti registreeriti „Eesti Tagavarapataljoni Ühing“. Loodame, et selle ühingu algatusel ning korraldusel suudetakse põhjalikult uurida Eesti Tagavarapataljoni elu ning tegevust ja anda välja asjalik ning huvipakkuv pataljoni ajalooramat.

—i.

Meiepõlv on kohustatud jätma rohkem nähtavaid jälgi.

Major J. Org.

Teatava kultuuri võlu on ühtlasi sajandite võlu, mis ilmneb põlistes ehitistes, ehitiskompleksides või nende varemetes, samuti muudes maastikul ja maapinna vormides säilinud inimpõlvede loomingu, töö ja heitluse nähtavates jälgedes.

Seda sajandite võlu omab rikkalikult ka meie vana Tallinn — meie pealinn. Aktiivse eestluse jälgi on siin vähe. Meie ajaloo tähistamiseks on neid äärmiselt vähe.

Meie pealinn peab meie iseseisvuse ajastul omandama rohkem eesti rahvusliku elu ja loomingu teravaid jooni. Vastasel korral ta jääb põliselt vaid võõra kultuuri vabaõhumuuseumiks.

Seda ilmet peab omandama kõigepealt Vabadusväljak — meie jõuparaadide väljak. Rahvuslikku ilmet peab omandama samuti Lasnamäele rajatav põline näitusväljak — meie tööparaadide väljak. Näitusväljaku kõrvale, Kadrioru kõrgkaldasse kujunegu meie ajakohane laulupidude ja üleriiklikkude mängude amfiteaterväljak ning Sõjamäele — Sõjamäe hiis.

Sõjamäe on koht, kus heideldi meie muinaspõlvede verisemat vabadusheitlust. See on ka koht, mis ühtlasi annab vajalise ajaloolise tausta meiepõlve poolt püstitatavaile vabadussümboleile. Sõjamäele kerkigu meie pühamad rahvuslikud tarbehitised:

tulila — meie võidutule heiskamise altar;

urila — maapõue ruum meie tundmatu rahvuskangelase põrmu ja igavese pühatulukese jaoks, kus ühtlasi toimuks meie rahvusgeeniuse austamiseks määratud pürgade paigutamine;

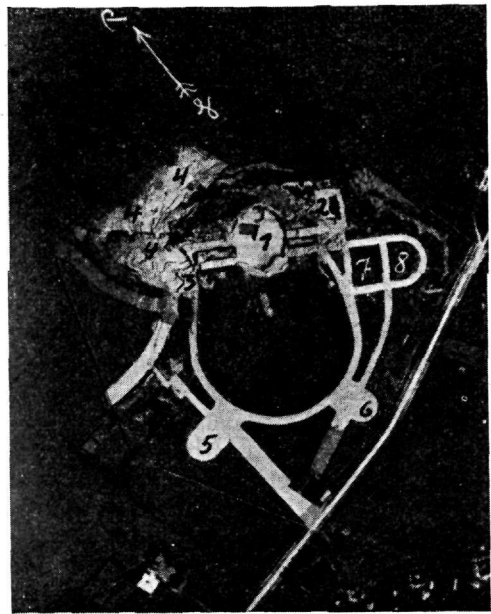
rahvuskangelaste puhkepaik — manalasse varisenud meie suurte rahvapoegade ja -tütarde kalmistu, meie panteon.

Kõiki neid väljakuid ja Sõjamäe hiit ühendagu aga mõõdetelt ja väljaehituselt rahvahulkade protsessioon — liiklemisnõuetele vastav ühendustee — Võidurada.*)

Siis vahest võib öelda, et meiepõlv on väärikalt märkinud kodumaa pinnale ja pealinna üldpildisse oma ajaloolise

osa meie taassünni teostamise vaba rahvana.

Alloleval pildil võime näha selle töö esimest algust maastikul — Sõjamäe hiie kontuurisid 700 meetri kõrguselt vaadatuna. Silma torkab kõigepealt iseloomuline teedevõrk. Valgemad ja reegliparasemate äärjoontega on valmisteed, ebamäärasemate äärjoontega on poolvalmid, kuna tumedamad osad kujutavad teesüvendeid, mis veel on täitmata. Lõunapoolse sissekäigu juures, teedeühenduse kohal, on näha majalogo, mis ootab lammutamist.

- 1 — urila asukoht, mis osaliselt juba süvendatud;
- 2 — vaikse veekogu asukoht, samuti osaliselt süvendatud;
- 3 — tulila asukoht;
- 4 — rahvuskangelaste puhkepaiga maa-ala, mullakamarast vabastatud ja osaliselt süvendatud.

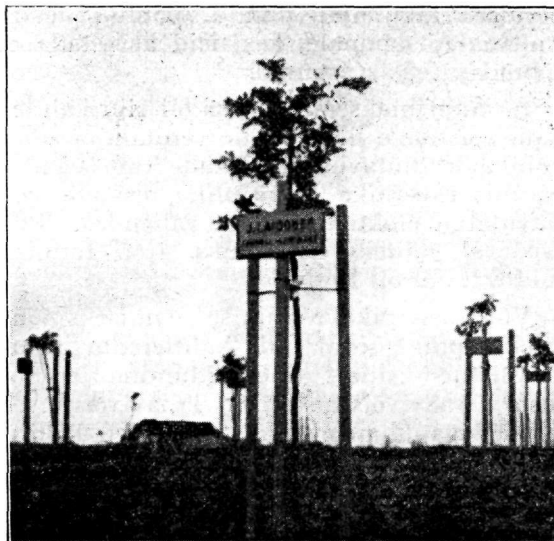
Ümbritseva joonena on näha kraav-süvend hiie ümber ehitada kavatsetava müüri jaoks.

Valgete poolsõõride (5 ja 6) äärde ja tumedale nelinurksele platsile (7) tänavu kevel istutati autammed meie Vabariigi tähtsamate rajajate auks. Tume poolsõõr

*) V. „Sõdur“ 50, 51/52 — 1936. a.

K. Päts'i autamm.

Kindralleitnant J. Laidoner'i autamm.

nelinurkse platsi kõrval (8) on nelja kuniingatamme asukoht; selle keskel asetseb kivi aastaarvuga 1343.

Mõningaid istutatud tammi näeme ülaltoodud piltidel.

Ülesvõtted on tehtud: lennuülesvõte 31. augustil k. a. ja teised 5. septembril k. a.

*

Sellisena meie lennuliinide lahkjoonel käesoleval hetkel näib „lennukilennul“ Sõjamäe, 1343. a. lahinguväli, mille kuuesaja-

aastaseks juubeliks jääb vaevalt kuus aastat. Nimelt 1943. aastal koos Vabariigi 25. aastapäevaga pühitseme ka Jüriöö heitluste 600. aastapäeva.

Seks ajaks peab valmima Sõjamäe hiis kogu ulatuses. Siis Sõjamäe tulila, mis oma absoluutse kõrgusega ületaks Oleviste kiriku torni kõrguse rohkem kui 40 meetri võrra, ulataks meie pealinna esimese lähistajana paistma ka vastavalt kaugemale nii maa-
le kui merele ja — üle meregi.

Muljeid VIII üleriiklikudelt sõjaväe ratsavõistlustelt.

Tallinna hipodroomil äsja ärapeatud üleriiklikud sõjaväe ratsavõistlused on möödas. Vaatamata ebasoodsatele ilmastiku tingimustele võistluste lõpupäevil, nad üldiselt möödusid kordamineku tähe all, tekitades suurt huvi ja elevust laiades rahvahulkades, mis eeskätt avaldus rohkearvulise pealtvaatajaskonna näol, vaatamata sellele, et samal ajal toimus Tallinnas teisigi väga huvitavaid võistlusi.

Kolmeaastase vaheaja järele pealinna elanikel avanes nüüd järjekordne võimalus veenduda meie sõjaväe ratsasportlaste tubliduses nii mitmestki küljest. Ratsanike julge ja kindel esinemine, korralik istak, viilistletud hüppetehnika ja suur võistlusind leidis pealtvaatajaskonnas sooja poolehoidu

ja kiitvat arvustust. Ühtlasi kõneleb see ka küllalt selget keelt meie sõjaväes tehtud püsivast ja tulemusrikkast tööst ratsasporti arendamise alal, mida ka siinkohal tuleb ära märkida suure lugupidamisega. Eriti suurte sammudega on ratsasport arenenud meie suurtükiväelaste peres, kes võistluste raskematel aladel kujunesid üldisteks favoriitideks.

Mis puutub võistluste korraldusse, siis ilmnes siin mõningaid asjaolusid, mis võistluste läbiviimise seisukohalt oleksid võinud olla korraldatud teisiti mõjurikkama avaliku esinemise saavutamiseks. Võistluste korralduse kohta alljärgnevalt toodud arvamuste suhtes võidakse kahtlemata tuua vastuväiteid. Need on osaliselt teada ka käesoleva-

te ridade kirjutajale, kuid polnud teada pealtvaatajaskonnale, kes neid arvestada ei saanud ja ei arvestanud.

1. Suurimaks puuduseks oli siin kahtlemata võistluste liiga pikale venitamine ühes mõningate tüütavuseni pikkade vaheaegade-ga, mis ratsanike eeskujuliku esinemisega saavutatud efekti tunduvalt vähendas. Pühapäeval näiteks jätkunuks 4—5 tunnist, kuid 8 tundi oli liig.

Võistluste pikalevenimise peamiseks põhjuseks pühapäeval oli kahtlemata sõjaväevõistluste liialt tihe sidumine erahobuste traavivõistlustega. Traavivõistlused on õieti igapäevased sündmused Tallinnas ja sõjaväe ratsavõistluste kui erakordsete võistluste sidumine nendega polnud võistluste efektiivsuse kordamineku seisukohalt õigustatud. Kui aga pealtvaatajaskonnale mitteteada olevatel põhjustel see osutus tarvilikuks, siis võinuks traavivõistlused toimu-da vahetult pärast sõjaväe ratsavõistluste lõppu. Rohkearvulise pealtvaatajaskonna huviohjektiks olid sõjaväe ratsavõistlused ja mitte tavalised traavivõistlused, mida pealinna rahvas võib jälgida igal pühapäeval. Nüüd aga ilmnes nähe, et sõjaväe ratsavõistluste vastu huvi ja sooja poolehoidu omav rohkearvuline pealtvaatajaskond oli sunnitud erakordsete ja huviküllaste võistluste vahetult järgima ka igapäevaseid traavivõistlusi ja kas tüdinedes jätma osa sõjaväe võistlusalasid vaatamata või siis kohal istuma 8 tundi ja lahkuma pärast seda tülpinuna ja tervikulist muljet sõjaväe ratsavõistlustest omamata.

Eelmisega on otseses seoses ka kava täitmise sidumine täpsate kellaegadega. Täiesti õigustatult märgib ajakirjandus, et millegipärast tekkis pärast jahivõidusõitu kolmveerand-tunni pikkune vaheaeg, millele järgnesid tavalised hipodroomi traavivõistlused vaheldumisi sõjaväelaste galopivõidusõitudega. Sõjaväe võistluste ajaline arvestus polnud täppis ja seda ei saanudki täpsalt arvestada. Sellest oli ka tingitud kolmveerand-tunniline tüütav vaheaeg pühapäeval, sest traavivõistlused, publikule mitte teada olevatel põhjustel, pidid algama kell 1500. Enne esimest traavivõistlust ettenähtud sõjaväe võistlusalad lõppesid aga kell 1415 paiku. Oleksid sõjaväe võistlused läbi viidud omaette, võinuks selline vaheaeg ka tekkida, kuid selkorral ta poleks muutunud tüütavaks pealtvaatajate suurele enamikule, kes huvi tundis vaid sõjaväe võistluste vastu ja kes selkorral võinuks ka vahetult pärast sõjaväe võistluste lõppu täie rahuldustundega lahkuda hipodroomilt.

Võistluste pikalevenimise järgmiseks põhjuseks olid takistusvõistluste juures ilmenud mõningad mittesoovitavad nähted. Järjest võis näha platsil mehi mõõdupuudega, kes aina mõõtsid, kusjuures seda mõõtmist teostati mõnes kohas mitmekordselt. Sellega venisid võistlused ja vähenes väline efekt. Ka oli palju asjatut käimist ja segimist platsil. Nii pärast takistussõitu Riigihoidja auhinnale käib vile ja mehed jooksevad kiirelt kogumiskohta. See korraldusmeeskonna kiire kogumine jätab väga hea mulje, mida aga samas nõrgestab sellele järgnev üldine tegevusetus väljal. Tüki aja pärast eraldub osa korraldusmeeskonnast tõkete juurde, viies osa tõkkeid ära, mille järele tekib jälle tegevuses vaheaeg. Siis tuuakse tribüüni ette kohale härdelid. Selle järele osa meestest paigutab ühe osa tõkkeid ümber. Natukese aja pärast paigutatakse ka vast kohale toodud härdelid tribüüni ees ümber perpendikulaarselt endisele asendile jne. Pärast seda kõneles võistlustest osavõtjaid, et väga palju on meie ratsasport arenenud, kuid seevastu võistluste korraldus on edasi sammunud väga vähe. Ja peab ütleva, et neil oli teataval määral õigus. Miski nagu ei sobinud seal. Kui oli ette näha suurt aja kulu korraldamise peale, siis oleks võidud ju osa galopi- või härdelvõistlusi ära pidada platsi korraldamise ajal. See olnuks kasuks võistluste kestusele ja ühes sellega ka võistluste korraldusele.

2. Kui Helsingi laskemameistri võistluste puhul kõneldi, et enne veel kui laskur jõudis lahkuda tulejoonelt, oli juba tema lasketagajärg välja pandud vastavale tahvlile ja valjuhääldaja kaudu teatavaks tehtud väljakul viibijaile, siis meie ratsavõistlustel kas ei suudetud või ei loetud tarvilikeks näiteks takistussõitude puhul publikule teatavaks teha kas või ainult valjuhääldajaga ratsaniku sõidutulemusi kohe pärast sõidu sooritamist. Võistlustele kaasa elamiseks on sellel aga ääretult suur tähtsus. Enamik pealtvaatajast ei tea võistluste hinnangu aluseid, või kui teab, siis ei suuda kõike näha ja jälgida. Seepärast pealtvaatamine sellise korra juures muutub kas võistluste mehhaaniliseks jälgimiseks, kus pealtvaataja tihti ei suuda eraldada seda, kes sõidumääruste kohaselt sõitis paremini või halvemini, või hakkab paremust määrama mitmesugustel põhjustel kujuneva isikliku sümpaatia alusel, mis hiljem on vastuolus võistluste lõpptulemustega.

3. Võistlustel tuli ette ratsanike kukkumisi. Õnnetusi võistlustel tuleb ette, nende eest kaitstud ei ole keegi. Kuid ka nende ärahoidmiseks peab tehtama kõik mis võimalik.

Kui vaadata ja analüüsida meie ratsanike kukkumisi, siis tõuseb küsimus, kas mitte jahisõidul kukkumiste üheks põhjuseks ei tule lugeda tõkke olemasolu finiši ees, viimase sirgel. Viimane sirge on ala, kus püütakse hobuselt välja pigistada, mis pigistada annab. Ja kui 2500 m läbisõitmise juures tõkke asetamine viimasele sirgele, s. o. kaugusele, kus hobune on juba tunduval määral väsinud, on ehk arusaadav vastupidavamate puhastverd hobuste juures, siis mitte meie oludes ja võinuks olla väga hästi viimasele sirvel. Sellega välditakse osaliselt võimalikke õnnetusi, mis meie pealtvaatajaskonnale raskematel juhtudel on jätnud alati rusuva mulje.

4. Esimesel võistluspäeval ohvitseride takistussõidus ületas tõkked puhtalt ainult üks ohvitseridest, 4. Suurtükiväegrupi leitnant M. Soots. Ohvitseride võistlusele järgnesid allohvitseride vahelised võistlused, kus tõkked olid kergemad ja seetõttu puhtalt ületajaid rohkem. Pealtvaatajaid see tõkete ületamiskuse vahe palju ei huvitanud ja valdav enamus seda ka ei teadnud, küll aga sõidu puhtus täitmisel. Sellest ka tingitud ütlus, et allohvitserid sõidavad paremini ohvitseridest. Kas on mõtet mõne sentimeetri tagajamisega rohkearvulise publiku ees demonstreerida üle hobuste võimele küündivate tõkete võtmist, mis esile kutsub hobuste korduvaid tõrkumisi või üldse takistuste mitte ületamist?

5. Tänapäeval on raadio üks võimsaid

propaganda vahendeid. Meil on teda spordisündmuste edasiandmiseks kasutatud juba kestva aega. Ratsavõistlustega ühel ajal toimuvate Eesti-Leedu maavõistluste käiku anti kahel õhtul edasi, üleriiklike ratsavõistluste tulemusi mitte. On ilmselt selge, et asja enese huvides oleks tulnud igal õhtul edasi anda ka lühikest reportaaži ratsavõistlustest ja päeva propaganda eesmärke taotleda ka üldtunnustatud propaganda vahenditega.

Kokku võttes võib tähendada, et silmas pidades ratsaspordi tähtsust ja meie rahva suurt huvi selle vastu, mida kujukalt näitavad mõõduvõistlused, ei saa tulevikus piirduda mitte ainult ratsanike hea esinemisega. Ka võistluste korraldus peab olema eeskujulik, seda kohustab avalik esinemine. Kahtlemata oli võistluste juhatus teinud väga suurt tööd võistluste heaks kordaminekuks, kuid nagu nähtub toodust, esines seal siiski mõningaid asjaolusid, mis teisiti korraldamise juures oleksid veelgi suurendanud võistluste kordamineku edukust. Päril selge on, et arvustuse alla võetud asjaoludel võisid olla omad mõjuvad põhjused, kuid tuleb silmas pidada, et see rohkearvuline pealtvaatajaskond polnud teadlik neis põhjustes ja et pealtvaatajaskond arvestab vaid seda, mida ta ise näeb; vastavalt sellele kujuneb ka tema arvamus, kusjuures nõudliku ja arenenud publiku juures, ja seda on meie rahvas, üldmulje kujunemisel omab määravat tähtsust ka korraldus.

K.

Riidekattega maastikumudelid ja selle kasutamisest tubasel väljaõppel.

Väljaõppel saadakse kõige paremaid tagajärgi siis, kui väeühikud teotsevad maastikul. Tõetruu ja õige pildi saamiseks kõik ühikud ja väeosad peavad olema täielikult sõjaaegsetes koosseisudes. Seda on aga väga raske saavutada rahuaja õppustel. Ka maastiku kasutamise alal tekib sageli suuri raskusi. Ühtlasi vaja meenutada, et maastikul teostatavad õppused nõuavad palju aega ja on kulukad. Sellest järgneb, et juhtide väljaõppe teostamiseks on vaja leida lihtsamaid ja odavamaid võimalusi ja abinõusid.

Juhtide väljaõpet teostatakse sageli üksusteta, tehes harjutusi kaardil ja mit-

mesugustel maastikumudelitel, nagu liivakastil, laskelaua, näitlikpolügoonil jne. Välismaal kasutatakse väljaõppeks ka filme, kuid nende kalliduse tõttu siiski võrdlemisi vähe.

Kaardiharjutused on noorematele juhtidele liiga teoreetilised. Nad nõuavad ülesannete lahendamiseks suurt kujutusvõimet, sest kaart annab ainult üldise ettekujutuse maastikust, kuna üksikasjad ja maastiku reljeefi erinevused jäävad tagaplaanile.

Liivakasti, laskekasti, laskelaua ja näitlikpolügooni abil arendatakse juhtide juhtimisoskust ja teravmeelsust. Nende kasu on üldiselt tunnustatud ning neid kasuta-

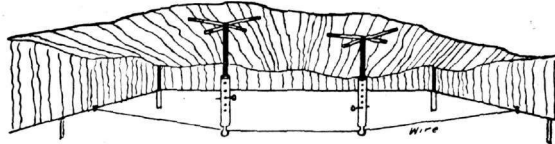
takse kõikjal. Pikaajalisel kasutamisel nad muutuvad aga monotoonseks ja põhjalikult tuttavaks ning võivad kaotada oma väärtust, välja arvatud puhtakujuline drillimistö.

Lähenev sügisene ja talvine õppeperiood sunnib meid tõsiselt mõtlema maastikumudelitele ja võtma tarvitusele kõiki abinõusid selleks, et välisõppusteks ebasoodsatel ilmadel kasutada neid võimalikult edukalt taktikalise ja laskealalise väljaõppe alal. Maastikumudelite ehitamise ja kasutamise kohta „Sõduris“ on ilmunud rida väärtuslikke kirjutisi, nagu „Juhtimisharjutused liivakastil“ (1930. a. nr. 47—48), „Näilik õppepolügoon ja fiktiivlaskmine“ (1930. a. nr. 13), „Mõnda suurtükiväe õppevahendeist“ (1934. a. nr. 20), „Pappmaastiku valmistamisest“ (1937. a. nr. 12—13) ja „Pappmaastik või reljeefkast“ (1937. a. nr. 12—13).

Neid õppevahendeid tuleks täiendada nn. riidekattega maastikumudeliga. Selle konstrueerijaks on inglise koltn. D. Haskard, kes avaldas „The Journal of the Royal Artillery“ 1936. a. oktoobrikuu numbris kaunis pika ja põhjaliku kirjutise, milles ta jagab oma 8 a. vältel omandatud kogemusi maastikumudelite ehitamise ja kasutamise alal.

Riidekattega maastikumudel on väga lihtis, odav ja mitmekesiduse ning õpetlikkuse saavutamiseks võimaldab hõlpsasti muuta maastiku kuju. Oma pikaajaliste kogemuste põhjal autor väidab, et see maastikumudel on parim õppevahend, millega treeneritakse inglise ohvitseri igal aastaajal. Ta võimaldab luua väga mitmesuguseid olukordi ning arendada ohvitseride otsustusvõimet, initsiatiivi ja juhtimisoskust.

Maastikumudel peab olema täppis kooptia maastikust. Ta valmistatakse topograafilise kaardi ja õhufotode järgi. Oma ehituselt ta on kaunis lihtis. Ta koosneb pehmest rauast valmistatud 4-nurgelisest raamist ja sellele asetatavast linasest riidest. Riidele maalitakse kujutatav maastik (teed, põllud, heinamaad jne.) ja sellele kleebitakse kummist, käsnast, samblast, papist või muust materjalist valmistatud kohalikud esemed, nagu metsad, põõsad, majad jne. Künkad ja kõrgendikud tehakse nii, et vastavatesse kohtadesse asetatakse riide alla künkale vastava kõrgusega ja suurusega toed, mis asuvad raami ühest äärest teise tõmmatud traatidel (vt. joonis). Lohud ja madalikud saadakse seega, et riie oma raskuse mõjul vajub

alla või vastavatesse kohtadesse õmmeldakse riide külge raua- või tinatükke.

Maastikule asetatakse vastavas mõõtkavas tehtud metallist ühikud ja relvad, nagu suurtükid, kuulipildujad, tangid, jalaväe osad jne. Lahingu dünaamika saamiseks ühikud pannakse maastikumudelil liikuma riide alt magnetite abil nii, nagu nad liiguksid tegelikul maastikul. Märgid pannakse liikuma kokkukõlas juhtidelt antud käskudele või sündmuste arenemisele.

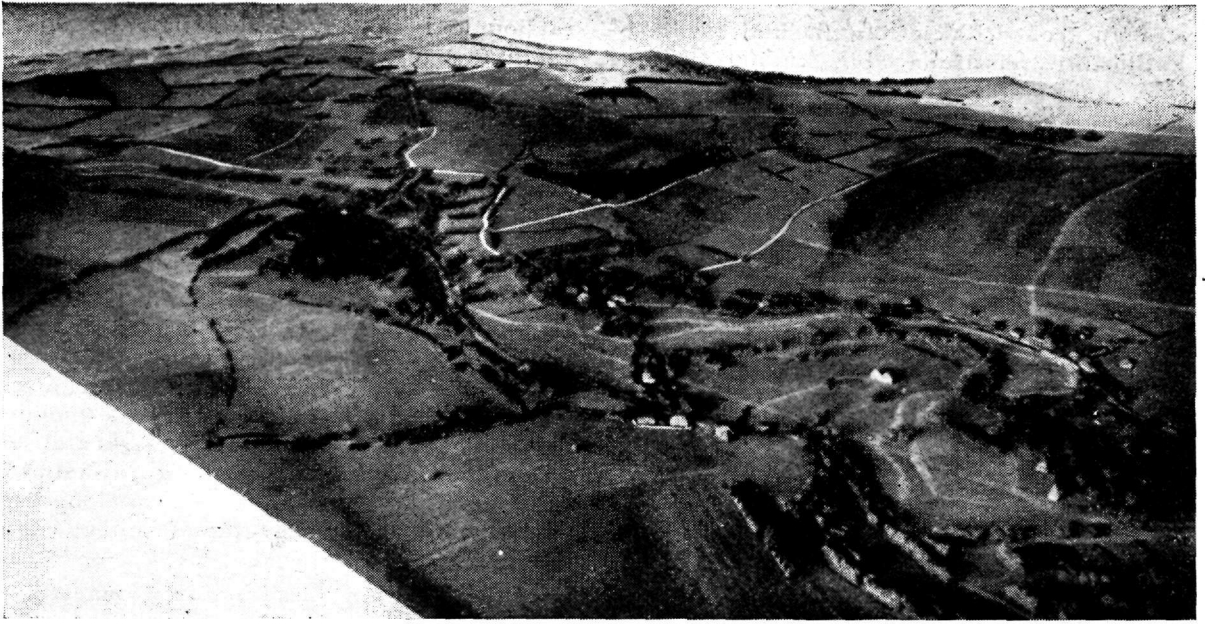
Mürskude lõhkemisi ja suitsukatteid imiteeritakse elektrilise suitsuaparaadi abil, mis asetatakse riide alla ja mille kontaktile vajutamisel suits pressitakse läbi riide. Mürsu lõhkemine näidatakse kohas, kuhu mürsk peab kukkuma vastavalt tulejuhi käsklustele. Aparatuur võimaldab üheaegselt näidata üht lõhkemist, patarei kogupauku või järjekorda. Samuti on võimalik näidata suitsupilve.

Suurtüki-, kuulipilduja- ja püssituli näidatakse punase tulelõõmana vastava relva juures. Ka imiteeritakse suurtüki-, kuulipilduja- ja püssilaskmistel tekkivaid pauke selleks, et tõmmata tähelepanu ühe või teise relva tegevusele, luua lahinguvälja muljet ning panna juhti lahingumüra mõtlema ja teotsema.

Maastik tehakse mõõtkavas 1:1700 (2 jalga võrdub 1000 m). Inglise maaväes kasutatava mudeli raami külgede pikkused on 4,2 ja 3,6 m. Seega on võimalik kujutada 42 km² suurust maa-ala. Koostöölennuväe ühikutes kasutatakse 9×9 m suurust raami. Territoriaalüksuste (umbes meie kaitseliidu taolised) väljaõpetamiseks kasutatakse lahtivõetavaid maastikumudeleid, mille mõõdud on 3,6×3,6 m. Sejuures pärast lahustamist suurima osa pikkus on 1,8 m. Seega maastikumudeli ühest kohast teise vedamine on instruktoril väga hõlpsus.

4,2×3,6 m suuruse maastikumudeli valmistamiseks kulub 2 sõduril, tehes 2—3 tundi päevas, umbes 2 nädalat, s. o. 50—70 töötundi.

Maastikumudeli raamil on 4 jalga, mis asetatakse taburettidele või pukkidele nii, et maastik oleks teotsejate silmade kõrgu-

Riidekattega maastikumudel.

sel ja näitajail või seadjail oleks hõlpus teotseda riide all. Näitajaid on harilikult 1—2.

Maastikumudelil pole hapraid ja kergesti katkiminevaid osi. Ta on palju kergem kui liivakast. Maastiku täielikuks ära kasutamiseks tehakse harjutusi igast küljest, pöörates vajaduse korral mudeli vastav külge väljaspoole. Uue maastiku saamiseks vaja asetada raamile uus riie. Suurema vaheldavuse ja mitmekesisete maastikkude hõlpsaks saamiseks tuleks kasutada järgmisi abinõusid. Vastav keskasutis või väekoondis peaks määrama kindlaks maastikumudelile raamide suurused ja korraldama, et iga väeosa valmistab endale iseseisuga maastikuga riide ja vahetab neid üksteisega teatava aja järgi. Talitades selliselt, saadakse väikeste kuludega palju maastikke ja alati on võimalik teha õppusi uuel maastikul. Ühest kohast teise transportimiseks maastikuriie keeratakse rulli puupulga ümber.

Inglise sõjaväes maastikumudelit kasutatakse mitmesuguste väeliikide väljaõppel järgmiselt.

1. Peamise tähtsuse maastikumudel omab taktikaliste ülesannete lahendamisel kõikide väeliikide ohvitseridega (ka aspirantidega ja allohvitseridega). Ülesannete olukorrad koostatakse nii, et kõigiti treenerida ohvitseride olukorra kiires hindamises, arendada nende initsiatiivi, jõudude kasutamise ja käskude

andmise oskust. Pikaajalistest kogemustest on selgunud, et kõige paremaid tagajärgi saadakse siis, kui grupp koosneb 5 õpilasest ja harjutus kestab 30 min. Iga õpilane määratakse juhtima teatavat ühikut, kes teotseb lihtsas olukorras, mis luuakse maastikul ühikute ja relvade mudelitega või näidatakse ainult nende asukohad. Teotseja peab hindama olukorda, vastavalt sellele koostama tegevus- ja tulekava ja andma vastava käsu või korraldused. Juhataja arvustab ja hindab teotsejate otsuseid ja korraldusi. Tegevuse jätkamiseks ühikuid liigutatakse edasi või antakse täiendavaid andmeid. Suurtükide ja kuulipildujate paugud ja tuli aitavad imiteerida tegelikku lahinguolukorda.

2. Väljasuurtükiväe ohvitseride treeneritakse mudelil laskeandmete valmistamises ja tulekäskluste andmises oma patarile samal põhimõttel nagu laskekastil või näitlikpolügoonil. Erilise tähtsuse omab maastikumudel aga grupi või rühmituse tulejuhatamise ja suurtükiväevastase võitluse ning lennuväega koostöö harjutamisel.

Mudelit kasutatakse ka 84 i. kahuri meeskonna treenerimiseks tangilaskmise ja tulejuhtimise alal. Mudelil pannakse liikuma 5 tangimärki. Meeskond töötab kahuri juures nagu harilikul laskmisel. Lennuaja möödudes näidatakse lõhkemine. Pihtavuse saanud tank jääb seisma, kuna teised jätkavad liikumist. Larkhill'i suurtükiväebrigaad teostas 1935. a. sääraselt kõik oma tangilaskmise eelharjutused.

Praegu treneeritakse tangilaskmist väikse-kaliibrilise püssiraua abil, kusjuures kuulide kukkumine liivale näitab mürskude lõhkemist. Seejuures on aga vaja täita erilisi julgustusnõudeid.

Netheravon'is asuvas käsirelvade koolis (Small Arms School) kasutatakse maastikumodelit miimpildujate ja tangitõrjekahurite meeskondade laskealaliseks väljaõppeks.

3. Lennuvägi kasutab teda lendurite treneerimiseks luure teostamises lähedatel ja keskmistel kaugustel ja suurtükitule vaatlemises. Peale selle uuritakse mudelil õhukaitse probleeme, helgiheitjate kasutamist ja õhukaitsekahurite tulejuhtimist. Väeosade ja üksuste liiklemist lendurid saavad tegelikult vaadelda ainult lühikesel manöövriperioodil. Ka suurtükitule juhtimise võimalused suurtükiväe tege-liku laskmisega on piiratud laskemoona väikeste normide tõttu. Seepärast inglise koostöölennuväe koolis (Army Co-operation School at Old Sarum) kasutatakse pidevalt maastikumodeleid. Neil harjutustel lendurid on mudeli kohal asuval rõdul ja maastikku nad näevad ainult väikese avause kaudu. Muidu kõik töö teostub samadel põhimõtetel nagu tegelikus lennukis õhus olles.

4. Maastikumodelit kasutatakse sõjalaevade ja rannakaitses taktika õppimiseks, rannasuurtükkide tule juhtimiseks maapealse vaatlusega, lennukite ja vaatluspallide abil. Seejuures mudel kujutab merd. Sõjalaevade liiklemist teostatakse magnetite abil vastavalt käskudele või antud kurssidele. Suitsukatteid ja udu imiteeritakse sama hästi nagu kogupaukude kukkumisi vette.

5. Maastikumudel on heaks õppevahendiks tagalateenistuse probleemide õppimiseks. Mudelile paigutatakse tagalateenistuse asutised ja ühikud, näidatakse magnetite abil vooride liiklemist, toiduga, keerdiga ja laskemoonaga varustamist, evakuaatsiooni jne. Ühe magnetiga pannakse liikuma 10 veoautot, kusjuures nad asuvad samasuurel teosal kui tegelikult maastikul.

6. Maastikumudelil on võimalik demonstreerida mitmesuguste väeliikide taktikalist kasutamist ja koostööd ning asendada või täiendada väeliikidelt igal aastal peetavaid demonstratsioone tulejõu jne. iseloomustamise alal. Julgestusnõuete täitmiseks neil demonst-

ratsioonidel pole võimalik näidata teiste väeliikide tegevust, kujundada vastast ja ta tegevust. Seda on aga hõlpus teha maastikumudelil, millega on võimalik säästa laskemoona või hoida seda teisteks otstarveteks.

7. Hea eduga kasutatakse maastikumodelit kaardilugemise õpetamisel ja õppefilmide valmistamisel.

Briti suurtükiväes staažil viibinud saksa kapten Liss väidab „Artilleristische Rundschau“ 1936. a. jaanuarikuu numbris, et kol. Haskard'i riidekattega maastikumudel on väga hea ja loomulik õppevahend suurtükiväe laskealalisel väljaõppel. Pärast staažilt kojujõudmist ta teinud oma patareis ka analoogilise maastikumodeli ja saavutanud sellega väga häid tagajärgi.

Saksa kapten Liss'i patareis maastikumodeli 3×4 m suuruse ja 1,4 m kõrguse raami tegi suurtükimeister raudtorust (gaa-sitorust). Raudraami külge kinnitati traadiga kerge puuraam. Maastiku tegi patarei veltveebel mõõdus 1:1000. Parema pildi saamiseks valiti üldiselt tõusev maastik. Metsad, põõsad, üksikud puud, aiad jne. tehti rohelisest kummikäsna ja kleebiti maastikuriidele. Majad tehti samuti nagu näitlikpolügoonil. Põllud, aasad jne. värviti roheliseks, pruuniks, kollaseks jne. Ka asetati maastikule trigonomeetrilisi punkte, sest nendeta ei saa suurtükiväelased elada. Mudelile maaliti vastav tagasein. Põrandale tehti koordinaatide ruudustik, määrati tulepositsiooni asukoht, tehti 8—00 suurune nurgamõõtja-sektor ja mõõtkavas joonlaud kauguste märkimiseks.

Näitajaks määrati allohvitser, kes varustati sigarettidega, mõõtkavajoonlauaga ja kummivoolikuga. Lõhkemise näitamiseks see allohvitser, asudes maastikumodeli all, tõmbas mahvi sigaretti ja puhus suitsu kummivooliku kaudu läbi riide. Seega saadi täiesti loomulik lõhkemise-pilt. Lõhkemiste näitamisel arvestati ka hajumust.

Kpt. Liss ütleb, et maastikumudelil saab edukalt teha kõiksugu granaadiga laskmise harjutusi, treneerida grupi tuledejuhutamist ja ka laskmist lennuki abil. Võrreldes liivakastiga maastikumudel omab selle paremuse, et tulejuht peab lõhkemisi kiiresti vaatlema ja hindama, sest suitsupilv haihtub sama kiiresti nagu mürsulõhkemiselgi. Ka on maastik palju loomulikum kui liivakastil.

Maastikumodeli valmistamiseks vajalik materjal maksis sakslastel:

— gaasitorud	30 marka
— riie	18 „
— 20 kummikäsna	18 „
— puu, värv, traat ja liim	18 „
Kokku 84 saksa marka	

Tehes aga maastikumudeli raami väe-osa töökojas puust, riidekattega maastiku-

muldel tuleb võrdlemisi odav. Pärast raami kättesaamist 2 mehel kulub mudeli valmistamiseks ainult mõni päev. Ka maastiku uuendamine pole eriti kulukas.

Lõppsõnana võib öelda, et riidekattega maastikumudelite ja nende kasutamise idee näib olevat väga hea ning otstarbekas ja väärib tõsist tähelepanu, katsetamist ja kasutamist ka meie oludes. — m.

Bibliograafia.

Suurtank või väiketankide hulgaline kallaletung?

Sakslaste vaateid ses küsimuses.

Saksa sõjaajakirjanduses on viimasel ajal hakanud ilmuma rohkesti kirjutusi, kus püütakse jõuda selgusele, missugune tankide kasutamise moodus tulevikusõjas tootab suuremaid väljavaateid võidule, kas pealetung suurtankide või väikeste, kuid massiliselt kasutatavate tankide kaasabil.

Mainitud artiklitest on iseloomustava-maid m. a. „Militär-Wochenblatt“ nr. 23 ja käesoleva aasta nr. 48 veergudel kellegi Brandti sulest ilmunud kirjutised. Autor, kes omal ajal võtnud osa Paraguai-Poliivia sõjast tangiüksuse juhina, väidab, et tt-relvade võimed on käesoleval ajal arenenud juba niivõrd kõrge astmeni, et kergetel ja keskmistel tankidel, kui neid kasutatakse piiratud arvul, on väga vähe väljavaateid edu saavutamiseks. Sellest tingituna jääb autori arvates ummikust väljapääsemiseks üle vaid kaks teed: 1) kas konstrueerida suurtanke, mille soomus on võimeline täielikku kaitset pakkuma kaas- aegsete tt-relvade tule eest, või 2) kasutada kallaletungidel praegu varustusel olevaid tanke vaid massiliselt. Prantslased püüdvat sammuda esimest rada, kuna venelased see- vastu olevat teise vaate pooldajaid.

Kallaletung massidena ei olevat mingi uudsus. Juba maailmasõjas venelased olevat püüdnud „lämmatada“ vastase püssi ja klp. tuld jalaväemasside tegevusse rakenda- des, ehkki tagajärjed polevat kuski olnud eriti hiilgavad. Selline massikallaletung polevat midagi muud, kui „rändavate sur- maminejate“ taktika, kus näiteks jõe ületa- des püütakse kasutada oma langenud kaas- võitlejate korjuseid, et pääseda vastaskalda- le. Raske olevat endale ette kujutada riiki, kes oleks võimeline tootma selliseid tangi- masse, mida nõuab kaasaegne sõda.

Et põhjendada oma väidet, autor toob järgmise teoreetilise näite: 1000 m laial rin- del tungib peale 100 tanki neljas ešelonis, s. o. à 25 tanki igas ešelonis. Seda rindelõi- ku kaitseb jalaväepataljon, keda tt-relva- dest toetab: 1) pataljonile juurde antud tt- kahurite rühm (3 tt-kahurit), 2) jalaväerü- gemendi varu tt-kahurite rühm (3 tt-kahu- rit), 3) diviisi tt-pataljoni 2 rühma (6 tt- kahurit). Seega pataljoni lõiku kaitsevad 12 tt-kahurit, mis on asetatud sügavusse nelja järku. Autor on võtnud juhtumi, kus tt- relvad on võrdselt tervele rindele, mis tule- vat tankidele vaid kasuks. Samuti autor tankide kallaletungi seisukohalt pole sihili- kult arvestanud maastikulisi raskusi ega ka passiivsete tangitõkete loomise võimalusi, püüdes tõestada, et ka kallaletungiks kõige sobival maal maastikul, ilma passiivsete võit- lusvahendite takistava mõjuta, kaasaegsed tangid on võimetus võitluses moodsa- te tt- relvade vastu.

Arvestades, et tangid liiguvad kallaletun- gil kiirusega 12 km tunnis ning tt-kahurite laskeala sügavus on 1000 meetrit, siis vii- maste relvade kasutuses on aega tulistami- seks 5 minutit. Iga kahur suudab selle aja jooksul välja lasta 50—60, kuna rühm — 150 kuni 180 hästi sihitud lasku. Arusaadav, et rahu ajal on raske ütelda, palju tanke suu- detakse sellise tulega rivist välja lüüa; kuid üks olevat kindel — tankide esimene ešelon ei suuda kunagi vaikima sundida kõiki esi- järgu tt-relvi ning teatav osa tanke langeb nende relvade ohvriks. Kui see teatav osa ongi väga väike ning enamikul tankidel on õnnestunud läbi murda, siis nad pealetungi jätkates satuvad teise, kolmanda ja lõpuks neljanda ešeloni tt-relvade vastupanule. Iga tt-relvade järk sünnitab tankide ridades suuri kaotusi, mistõttu ka järgnevate ešelo-

nidega kallale tungivate tankide väljavaated eduks pole palju roosilisemad. Kõike kokku võttes jõuab autor otsuseni, et sellised, vene doktriinile rajatud tangikallaletungid ei tööta suuri tagajärgi, seepeale vaatamata, et see taktika nõuab massilist väike- ja keskmiste tankide kasutamist. Kuid kui kerge ja keskmiste tankide pooldajad nõuavad „tonnide“ koondamist ruumis, siis mispärast need „tonnid“ peavad just väljenduma suures arvus nõrkade võimetega ning kergelt soomusega kaetud tankides? Kui juba see „tonnidesse koondamine“ on vajalik, siis olevat palju kasulikum vastavat „tonnide massi“ sisendada väikesesse arvu tankidesse, ja nimelt sellistesse, mille soomust ei suuda läbistada kaasaegsete tt-relvade tuli? Kas siis tonnide suhtes ei ole ükskõik, kas 100 seitsmetonnilist või 7 sajatonnilist tanki, küsib autor. Prantslased olevat oma suurtankide ehitades kahtlemata palju õigemal teel, kui seda on venelased oma „liikuvate puusärkide taktikaga“.

Toodud autori vaated kutsusid esile saksa sõjaajakirjanduse veergudel elava poleemika. Nii k. a. „Mil.-Wochenbl.“ nr. 31 keegi tundmatu autor oponeerib eespool refereeritud artiklit peamiselt vene ja prantsuse tangitaktika tõlgitsemise seisukohalt, väites, et venelaste ja prantslaste vaated tankide kasutamise seisukohalt ei erine niivõrd, kui seda väljendab B. Mõlemad sõjaväed vaatlevad esmajärjekorras tanke kui liikuvaid, soomusega kaetud jalaväe abirelvi, mille peamine ülesanne olevat abistada jalaväge, maha surudes vastase tulepesi. Pealetungiv pool peab edu saavutamiseks suutma maha suruda vastase arvukaid tulepesi vastupanupositsiooni eelserval ja selle vahetus läheduses. See olevat teostatav vaid tangimassiga.

Mis puutub B. teoreetilisse näitesse, millega ta püüdis tõestada kerge tankide võimetust moodsalt organiseeritud positsioonile kallale tungides, siis nimetatud oponendi väidetel see teoreetiline näide olevat üheks külgne, suutmata seega tõestada väiketankide võimetust. Autor olevat oma tangimassi kallaletungi konstrueerinud süsteemitult, raskuspunktita ja, mis kõige tähtsam, ilma suurtükiväe ja lennuväe tule toetuseta. Vene vaate kohaselt tulevat tankide kallaletungi toetada analoogiliselt jalaväe kallaletungiga — kõigi käsutuses olevate relvadega, alates püssist ja lõpetades korpuse suurtükiväega. Kui see nii on, siis massilisele tangikallaletungile suudavad vastupanu avaldada vaid need tt-relvad, mis sellest toetustulest on jäänud puutumata. Kui olukorda lasta paista teises valguses, siis võidakse

saada vale ettekujutuse. Arusaadav, et iga selliselt toetatud massilise tangikallaletungiga ei saavutata edu. Kuid siis on tõenäoliselt põhjused üldtuntud: kas liiga nõrk srtv. ja lennuväe tule toetus, või liiga suur vastase ülekaal tt-relvade suhtes.

Ja lõpuks B. teooria, et seitsme 100-tonnilise tangi väärtus on suurem saja 7-tonnilise tangi väärtusest, olevat väga kerge ümber lükata. Nii prantsuse kui ka vene tangitaktika ei anna põhjusi sellisteks järeldusteks. Suuri tanke, kaaluga 20, 40 ja rohkem tonne, ehitavat mitte ainult prantslased, vaid ka venelased ja seda eriuülesannete täitmiseks. Seepärast polevat loogiline prantsuse suurtanke võrrelda venelaste tankide massiga. Venelased nimetavad oma raskeid tanke „läbimurde“ tankideks ning need on ette nähtud teotsemiseks vastase tugevalt kindlustatud positsioonide vastu. Selle tangi soomus on tugev ning relvastus jõuline, mis võimaldab vastavate ülesannete täitmist. Peale selle venelaste ja prantslaste käsutuses on tanke, mida kavatakse kasutada suuremate operatiivüksuste raamides: nende tankide konstruktsioon vastab selliste ülesannete taktikalistele nõuetele.

Teise, iseloomustava ning asjaliku oponeeringu teeb „Mil.-Wochenbl.“ nr. 3 veergudel keegi tt-üksuse ltn. Burckhardt. Ltn. B. väidab kõigepealt, et kaasajal õigeaegselt avastatud tangikallaletung, kus vastasel on olnud aega ja võimalusi ennast organiseerida, ei saa anda mingil tingimusel suuri tagajärgesid, eriti veel siis, kui seda teostatakse „käputäie“ kohmakate suurtankidega. Siis kaitsev pool on võrratumalt paremas seisukorras ning tankide edu on väga küsitav. Kui aga pealetungiv pool suudab tanke tegevusse saata ootamatult ning olukorras, kus vastase tt-relvade tule kasutamine on raskendatud, siis on väljavaated eduks palju suuremad ja seda rohkem, mida enam (arvuliselt) suudetakse tanke tegevusse rakendada. Seega siin on väiketank palju kasulikum.

Teiseks autor kahtleb, kas üldse on võimalik konstrueerida „mürsukindlat“ tanki. Kuid kui see ka oleks käesoleva momendi tt-relvade suhtes suurte pingutuste juures võimalik, siis mõne aja pärast ilmub kindlasti relvaturule tt-relvi, mis suudavad läbi lüüa ka nende „mürsukindlate“ tankide soomuse. Tehnilised eeldused on selleks olemas. Seega need suured, väga kallid, kuid piiratud liikumisvõimega ning homme juba enam mitte „mürsukindlad“ tangid muutuvad vähekõlvulisteks ning palju enam „liikuvateks puusärkideks“ kui seda on nõrga

soomusega, kiired ja endast väikest märki kujutavad tänapäeva kerged tangid.

*

Toodud kolme saksa autori poleemika on võrdlemisi huvitav ses suhtes, et käesoleval ajal saksa ametlikud vaated tankide kasutamises pole jõudnud veel täielikult kris-

talliseeruda ning seetõttu need sõnavõttud lubavad heita vähemalt pealiskaudsetki pilku vastavate vaadete kujunemise protsessi. Jälgides ka muid vastavasisulisi kirjutusi perioodilises saksa ajakirjanduses, näib, et väiketangid ning nende kasutamine massina omab enam poolehoidu.

Suurekaliibrilised suurtükid – ajalooline ülevaade.

(Morskoi Sbornik Nr. 7, 1937.)

1. Suurekaliibrilised suurtükid XV sajandil.

Esimeste suurtükkide kaliiber oli 2–4". Neid suurtükke kasutati peamiselt kindluse ja piiramise suurtükkidena, kuna väliloludes leidsid nad kasutamist harva. Sünnimuste käiku nad kuigi otsustavalt ei suutnud mõjutada.

Aja jooksul tekkis ja kasvas püüe lüüa läbi ikka paksemast kindluse kivimüürist, mis kutsus esile suurtüki kaliibri suurenemise. XV sajandil saavutati sel alal maksimum.

Suurtükkide kaliibri suurenemise alal teotesid eriti tulemusrikkalt türklased. *Konstantinoopoli piiramisel* 1453. a. oli neil rida suurtükke, mille kaliiber ulatus ligi 25". *Rodose piiramise ajal* 1480. aastal valmistasid türklased koha peal 16 suurtükki, mille kaliiber kõikus 24" ja 36" vahel. Väidetakse, et *Belgradi piiramisel* 1456. a. kasutasid türklased suurtükke, mille kaliiber oli isegi 1,5 m, s. o. 59".

Türklaste 20–30" suurtükkide olemasolu kohta on usaldusväärsed andmed, sest mõned neist suurtükkidest on säilinud praegusajani. *Dardanellisid* kaitseksid veel 1868. a. üle kahekümne suurtüki, mis olid pärit XV–XVI sajandist ja mille kaliiber oli 20–30"; XIX sajandi algul oli seal selliseid suurtükke arvult 68.

Ka Euroopa riikides leidis samal ajal suurekaliibrilisi suurtükke, n. n. „bombarde“, kuid vähesel arvul. Nii on säilinud XV sajandist suurtükke kaliibriga 19–25".

Mõned, umbes 25"-kaliibrilised suurtükid, mis on pärit XVI sajandist, leiti *Indiast*.

Samade suurtükkide liiki võime lugeda ka vene 36" suurtükki, n. n. „tsar-puškát“, mis hoitakse alal *Kremlis*. Suurtükil

leiduvate kirjade põhjal on see suurtükk valmistatud 1586. a. *Andrei Tšahhovi* poolt.

XV–XVI sajandi suurtükkide taktikalised omadused olid järgmised. Laskekaukus oli umbes üks kilomeeter. Kivikuulid, mis kaalusid mõnisada kilogrammi, olid suutelised purustama kõiki tolleaegseid ehitisi. Tulistamise moraalne efekt oli suur. Laskekiirus oli väike, sest laadimise ja sihtimise toimingud olid seotud suurte raskustega. Seepärast suudeti suurtükist päeva jooksul välja lasta vaid mõni lask.

Bombarde kasutati peamiselt kindluste piiramisel, kuid ka laevade pommitamisel. *Konstantinoopoli piiramisel* lasti bombardidest kivikuulidega laevade pihta, kusjuures kivikuulide mõju kirjeldatakse järgmiselt:

„Kivi, olles tõusnud määratusse kõrgusse, langes alla suure müraga ja hirmsa jõuga ja kukkudes keset laeva, purustas selle, läbistas põhja, surmas mõned madrused, ülejäänud uputas ja ainult mõned päästsid endid ujudes teistele laevadele ja galeeridele.“

Hiljem, XIX sajandil, kasutasid türklased neid vanaaegseid bombarde võitlemisel inglise eskaadri vastu, kes tungis 1807. aastal *Dardanellidesse*. Sealjuures mõned inglise laevad said vigastada, mida kirjeldatakse järgmiselt:

„Kivikuul, mis kaalus 770 naela (350 kg), tungis „Windsor-Castle“ alumisse tekki ja süütas hulga püssirohtu, mille tagajärjel tekkis hirmus plahvatus. Sealjuures said surma ja haavata 46 inimest ja peale selle mõned, keda oli haaranud paaniline hirm, hüppasid üle parda ja uppusid.“

„Active't“ tabas graniidist kuul, mille ümbermõõt oli, nagu öeldakse, 78" (s. o. kaliiber 25"), kaaludes sealjuures 800 naela (363 kg), kuid kaotusi inimestes ei olnud. Kuul tekitas sellise suure avause laeva

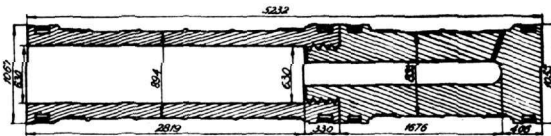
küljeossa, et kapten, kes kummardus, et vaadata kui suur on laeva vigastus, nägi, et sellest avausest olid välja pistnud laeva meeskonnast kaks meest oma pead.“

Esimesed bombardid valmistati rauast, kuid hiljem valati nad pronksist.

Bombardid asetati puust alustele, kusjuures tagumine osa toetus vastu kiviseina. Tõstenurka anti puust kiilude abil, sest puudusid igasugused mehhanismid.

Kuulid valmistati kas graniidist või marmorist ja nad ümbritseti mõnikord raudvitsadega. Hõõrumise vähendamiseks kuuli ja rauaõõne vahel ja tabavuse suurendamiseks kuulid õmmeldi naha sisse.

Joonisel 1 on toodud türgi 25" pronksist suurtüki raua läbilõige. See suurtükk oli üles seatud Dardanellides ja on säilinud praegusajani. Suurtükiraud koosnes kahest osast, mis keerati kokku vintidega. Laengukamber oli tunduvalt väiksem rauaõõnest, kuhu asetati kuul. Laadimine sündis eest ja rohu süütamine vastava kanali kaudu, mis viis laengukambri tagumisse ossa. Pealtpoolt oli toru kaetud ilustistega ja pealkirjadega (kuuli kaal — 309 kg ja laengu kaal 22,2 kg).

Joon. 1.

Suurekaliibriliste vanaaegsete suurtükide uurimisel tuleb erilisel alla kriipsutada tollaegsete meistrite suurt oskust suurtükkide valmistamisel, võrrelduna tollaegse tehnika üldise arenguga. Huvitav on märkida, et pronksist bombardid valati tavaliselt sama koha läheduses, kuhu nad üles seati, sest tollaegsete teede ja transportvahendite juures loeti nähtavasti raskemaks ülesandeks suurtükkide transporteerimist, kui nende valmistamist. Suurtükkide valmistamine nõudis võrdlemisi lühikest aega. Näiteks valmistasid türklased ühe suurtüki 18 päevaga.

2. Suurekaliibrilised suurtükid XVI kuni XIX sajandini.

Alates XVI sajandist kaotasid suurekaliibrilised bombardid oma tähtsuse. Suurtükkide areng võttis uue suuna: hakati valmistama pikemate raudadega, kuid sealjuures väiksema kaliibriga suurtükke, mis olid liikuvamad ja suurema laskeulatusega.

Uue suuna peamise põhjusena võiks nimetada üleminekut kivikuulidelt malmist valatud kuulide kasutamisele. Malmkuulid leiutati küll juba 1378. a., kuid nende laialdasemale kasutamisele asuti alles XV—XVI sajandil. Võrrelduna kivikuulidega olid malmkuulid ühe ja sama läbimõõdu juures 2,5—3 korda raskemad, mistõttu nad lennul hoidsid paremini alal oma kiiruse, s. o. lendasid kaugemale ja sealjuures täpsamalt. Nad olid ka tugevamad kui kivikuulid ja omasid suuremat purustusvõimet kivimüüride ja muude ehitiste suhtes. Nende valmistamine oli lihtis ja odav.

Malmkuulide kasutamisele võtmisega hakkasid aegamööda kaduma senised suurekaliibrilised suurtükid, sest nendest malmkuulidega laskmine oli võimatu. Raskete malmkuulide kasutamisel oleks selliste suurekaliibriliste suurtükkide rauaõõnes kasvanud rõhumine ja suurtükirauda oleks ähvardanud lõhkemine. Kivikuulidega suurekaliibrilised suurtükid olid aga mõnes paigas veel varustamisel kuni XIX sajandini.

Mis puutub malmkuulidega suurtükidesse, siis nad püsisid peagu 300 aastat muutmatuna. Uuendust leidsid küll lafetid ja alused, töötati ümber teoreetilised küsimused ballistika alal, kuid suurtükid ise ja kuulid olid XVIII sajandil ja XIX sajandi algul samad, mis XVI sajandilgi.

Suurtükkide üldine arv aga oli tõusnud XIX sajandiks väga suureks: Preisimaal oli 1795. a. näiteks 7530 suurtükki (1914. a. oli Venemaal — 7100 ja Prantsusmaal 4670 suurtükki).

Suurtükkide kaliiber jäi pikemaks ajaks muutmatuks. Haubitsa ilmumisega algas jällegi tendents kaliibri suurendamiseks. Haubitsad olid ette nähtud tulistamiseks lähedamatele distantsidele, s. o. nad olid väiksema algkiirusega. Sealjuures algkiiruse vähendamine võimaldas vähendada survet rauaõõnes ja järelikult avanes võimalus suurtüki muutmiseks kas kergemaks või sama kaalu juures kaliibrit suurendada.

Rannasuurtükiväes ja laevastikus kerkis üles vajadus suurtükkide kaliibri suurendamiseks järgmistel põhjustel. Puust laevade pihta tulistamisel olenes mürsu läbilöögivõime rohkem mürsu läbimõõdust kui raskusest. Kui võtta kaks ühesuguse raskusega, kuid erisuguse kaliibriga sfäärilist kuuli, siis suurem kaliibrilise kuuli

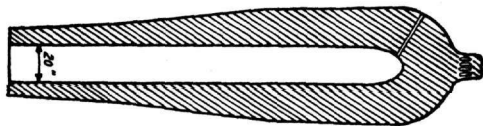
purustusvõime puust laevade pihta tulistamisel on suurem, sest ta teeb „suurema augu“ laeva. See võimaldas kasutada tühje ja kergemaid kuule, mis omakorda lubas suurendada kaliibrit suurtüki ja kuuli kaalu suurendamiseta.

XIX sajandi esimesel poolel võeti tarvitusele püssirohuga läidetud mürsud või pommid. Esimesed pommid olid käitumisel ohtlikud ja lõhkesid sageli rauaõõnes.

Mürskude uus taktikaline omadus — fugasstegevus — suurendas tunnuvalt suurtükiväe võimsust.

Mürsu võimsuse suurendamise püüetöö endaga kaasa XIX sajandi keskel n. n. pommidega suurtükkide kasutamise merel ja rannas. Need olid suurekaliibrilised suurtükid (8–10"), mis tulistasid ainult lõhkevate mürskudega. Suurtükiraua pikkus oli 10–13 kaliibrit ja nad sarnanesid pikkadele haubitsatele.

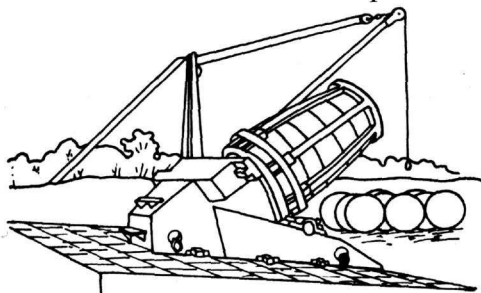
Soomustatud laevade ilmumisega tekkis vajadus suurendada jällegi kaliibrit, mis tõusis kuni 15" ja isegi kuni 20". Nende 20" suurtükiraudade konstruktsioon on toodud joonisel nr. 2. Nende raudade iseloo-

Joon. 2.

mustuseks oli ümmarik joon, ilma teravate nurkadeta, mis soodustas raudade valmistamist. Nende suurtükkide laskekaugus oli väike, näiteks venelaste 15" suurtüki laskekaugus 18° tõstenurga juures oli 2,8 km, kuid ameeriklaste 20" suurtükk laskis katsetel 25° tõstenurga juures kuni 7 km (suurendatud laenguga).

XIX sajandil leiutati ka müüserid, mille kaliiber ulatus kuni 20–24". Suurim tollaegne müüser oli Inglismaal 1858. a. valmistatud n. n. Malleti müüser, mille kaliiber oli 36". Müüser asetses puust alusel,

Joon. 3.

olles kinnitatud raudprussidega, nagu see näidatud joonisel 3. See müüser oli tolle ajajärgu suuremakaliibriliste suurtükkide maksimaalseks piiriks. Huvitav on siin ära märkida, et tema kaliiber (36") lähenes XV sajandi suurtükkide suuremale kaliibrile.

3. Suurekaliibrilised suurtükid XIX sajandi teisel ja XX sajandi esimesel poolel.

Vintlõigetega suurtükkide ilmumisel langes suurtükkide kaliiber järsult ajavahemikul 1860–1870. a.

Vintlõigetega suurtükid, õigemini küll pikergused mürsud, avasid uue ajajärgu suurtükiväe arengus.

Pikerguse mürsu tarvitamisele võtmisega tõusis mürsu võimsus, suurenesid laskekaugus ja täpsus.

Pikergune mürsk võimaldas kaliibri suurendamist esialgu aga ainult kuni 11". See oli tingitud tollaegse tehnika tasemest, sest tehnika ei võimaldanud siis veel valmistada tugevamaid raudu, mis oleksid pidanud vastu suuremakaliibriliste mürskude kasutamisest tekkinud survele.

Aja jooksul arenes tehnika, mis võimaldas suurendada niihästi suurtükkide kaliibrit kui ka suurtükkide võimsust. Võimsuse suurendamine saavutati raudade pikendamise, algiiruse suurendamisega ja mürskude pikendamise ning raskemaks muutmise.

Suurtükkide kaliiber suurenes 1880-ks aastaks kuni 450 mm. s. o. 17,7" (Itaalias). Kuid suurimaks tegelikult kaliibriks tuleks lugeda ikkagi 305 mm (12"), sest sellest suuremad kaliibrid olid valmistatud peamiselt katsetamisteks.

Maailmasõja alguseks oli laevade suurtükkide kaliiber suurenenud kuni 380 mm (15") ja rannasuurtükkide kaliiber kuni 406 mm (16").

Maaväes ilmus 1914. a. saksastel ootamatult 420 mm haubits, mis ületas kõik seni olnud suurtükid. Erilise efekti kutsus esile aga saksa 210 mm kaugelaste kahur, mis tulistas Pariisi umbes 120 km kauguselt.

Maailmasõja lõpuks valmistasid liitlased 520 mm haubitsa ja ka 210 mm kahuri, kuid neid tegelikult ei kasutatud.

4. Suurekaliibrilised suurtükid ajajärgul pärast Maailmasõda.

Suurtükiväe areng ei ole jäänud peatuma maailmasõjaegsetele saavutistele, vaid

kaasaja tehnika on võimaldanud siin läbi viia mitmesuguseid uuendusi.

Eeskätt väärib mainimist mürsu kuju moderniseerimine, mis on võimaldanud laskekaugust suurendada 15—20%.

Teiseks on pikendatud suurtüki rauda ja suurendatud survet rauaõones, mis omakorda tõstis mürsu algiirust ja seega laskekaugust umbes 10% võrra. Raua pikkus on suurenenud umbes 5 kaliibrit, s. o. 40—50 pealt 45—55 kaliibrile. Surve rauaõones on suurenenud keskmiselt 2500 pealt kuni 3000 kg/sm² ja mõnede suurtükkide juures kuni 3500 kg/sm². See on olnud võimalik tänu edusammudele terase metallurgia alal.

Niipea kui tehnika võimaldas üle minna raskemale mürsule, teostus kogu suurtükiväe rajamine uutele alustele.

Suurtükiväe areng tulevikus võiks minna kahte võimalikku suunda mööda:

- kas kaliibri suurendamise teel, jättes oluliselt muutmata mürsu erikaalu, või
- mürsu kaalu suurendamise teel, jättes kaliibri endiseks või isegi vähendades seda.

Mida kujutaksid endast võimalikud suurekaliibrilised suurtükid tulevikus. Pildi sellest võiksime saada alljärgnevast tabelist:

	Kahurid		Haubitsad	
Kaliiber mm (tollides)	500 (20")	600 (24")	750 (30")	900 (36")
Raua pikkus m (kaliibrites)	22,5 (45)	27 (45)	9 (12)	11 (12)
Algiirus m/sek.	750	750	300	300
Mürsu kaal tn (koefitsiendi juures 15)	1,9	3,9	6,3	11
Suurtüki kaal tn	175	350	95	168
Suudme energia kg/m	5450	11150	2890	5000
Laskekaugus km	40	45	8,7	8,9
Läbistatava soomuse paksus mm	850	1200	—	—

Peale selle on laskekaugust suurendatud veel umbes 15% tõstenurga suurendamise teel 20—25° pealt kuni 45—60°.

Kokkuvõttes on laskekaugus suurenenud mereväes 250 kaabeltauni ja kaugelaste erirelvade juures isegi kuni 300 kaabeltauni. Maaväes võivad aga suurtükid, mille raua pikkus ületab 100 kaliibrit, saavutada erimürskude tarvitamisega laskekauguse üle 110 km.

Lõpuks väärib märkimist ka suured edusammud laskemeetodite ja uute ning keerukate tulejuhtimise abinõude kasutamise alal.

5. Kokkuvõtte ja järeldused.

Eeltoodust selgub, et suurtükiväe arengus on suurtükkide kaliibri suurenemine või vähenemine teostunud ebatasaste hüpete kaupa. XV sajandi määratusuured, kivikuulidega laskvad suurtükid asendati suhteliselt väiksemakaliibriliste suurtükkidega, mis tulistasid malmkuulidega. Suured siledaõonelised suurtükid XIX sajandist, mis lasksid ümmarguste mürskudega, tõrjuti välja vintlõigetega, kuid väiksemakaliibriliste suurtükkide poolt, millised aga tulistasid pikerguste mürskudega. Selle nähte põhjuseks võib lugeda üleminekut mürskudele, mis omasid suurema erikaalu*). Kivikuulide erikaal oli umbes 1,5, malmkuulidel — 3, pommidel 2,6, esimesitel pikergustel mürskudel — 11 ja kaasaja mürskudel 15.

Kas on tulevikus sellised suurekaliibrilised kahurid üldse mõeldavad?

Suurtükikaliibri suurendamine on olnud tingitud suurtükiväe arengu kõikidel ajajärgudel peamiselt järgmistest teguritest:

- valmistamise tehnilistest võimalustest,
- suurtüki kaalust, mis mõjutab tema liikuvust, ja
- taktilisest kasutamisest.

Mis puutub esimesena mainitud tegurisse, siis ei peaks autori arvates olema kaasaja kõrgelt arenenud tehnika juures erilisi raskusi eespool tabelis toodud suurtükkide valmistamiseks.

Teine tegur — suurtükikaal — on osutunud alati tõsiseks takistuseks eriti laevasuurtükkide kaliibri suurendamisel, kuid kohtkindlates rannapatareides võivad sellised suurtükid leida edukalt kasutamist. Haubitsate juures pole aga kaal seni üldse teinud takistusi kaliibri suurendamisele.

Mis puutub suurtükkide taktilisse kasutamisse, siis autori arvates on see olnud üldse väga muutlik. Seepärast võib siin oletada seda, et tulevikus võivad tekkida sellised märgid, mille purustamiseks kaasaja suurtükid on võimetud ja siis kerkiks paratamatult päevakorrale vajadus suurendada

*) Mürsu erikaalu või mürsu kaalu koefitsiendi saame järgmise valemi järgi $E = \frac{M}{K^3}$, kusjuures E on erikaal, M on mürsu kaal (kg) ja K on kaliiber tollides.

dada ka suurtükkide kaliibrit. Juba praegu ei suuda isegi 16" kahurid läbi lüüa lähedatel ja keskmistel kaugustel mõnede moodsate lahingulaevade tekisoomust, mistõttu võib kerkida üles vajadus suurendada selliste laevadega võitlemiseks suurtükkide kaliibrit kuni 20" ja isegi rohkem. Seega autori arvates on tulevikus ette näha suurtükkide kaliibri suurenemist, kusjuures kahurite kaliibri maksimaalseks piiriks oleks 24" ja haubitsate maksimaalseks piiriks 36". Järelikult oleksime jällegi tagasi jõudnud XV sajandi suurtükkide kaliibrите juurde.

H. R.

POOLA.

„PRZEGLAD KAWALERYJSKI“ nr. 1.

Jaauuar 1937. a.

1. „Ratsaväe juhtide nelja päeva töö.“ Kol.-ltn. K. Rudnicki.

Autor vaatleb üksikasjaliselt vene ratsakorpuse tegevust kindral Rennenkampfi armees 16.—19. 08. 1914. a.

Töö eesmärgiks polevat mitte kindral Rennenkampfi otsuste arvustamine ratsaväe kasutamises, ka mitte teiste võimalikkude operatiivsete lahenduste esiletoomine, vaid ratsaväe juhtide tegeliku töö jälgimine. Autor jälgib korpuseülema kindral Chan Nachitševanski, 1. ratsa kaardiväe diviisi ülema kindr. Kaznakovi, 2. ratsakaardiväe diviisi ülema kindr. Rauchi ja kombineeritud ratsadiviisi ülema kindr. Belgardi tööd sõja esimesel neljal päeval. Neil päevil sooritasid juhid esimese katse sõja realiteedis, aga mitte õppeplatsidel aukraadis vanema ees. Need päevad pidid avastama juhi iseloomu ja teadmised.

Autor on veendunud, et just nende esimeste sammude jälgimine ongi kõige huvitavam, kuna kõik edaspidine oli tihedalt seotud alguses tehtud vigadega. Ebaõnnestunud operatsioonid ülaltähendatud juhtide poolt paneb autor vene sõjaväe kõrgema juhatuse süüks, kes küllaldast hoolt pole üles näidanud vastavate kõrgemate juhtide valikus, väljaõppes ja ettevalmistuses. Millise teise relvliigi, kui mitte ratsaväe peale, on mittevastavate juhtide tegevus nii kahjulikult mõjunud, et on andnud teistele võimaluse hurjutamiseks ja kinnitamiseks, et ratsavägi on oma tähtsuse kaasaja- ja tulevikulahingus kaotanud.

Eespooltoodud juhte iseloomustab autor nii: kindr.-ltn. Chan Nachitševanski — vene magnaat. Tänu vanale aristokraatsele päritolule, rikkusele ja heale seltsimehelikkusele,

oli ta meeeldi keisrikojas nähtud. Ja sellele baseeruski ta sõjaväeline karjäär. Teenistuses jõuab kiirelt edasi. Juhib ratsakaardiväe rügementi ning mitte omades erialalist ettevalmistust, juhib juba sõja eel 2. kaardiväe ratsadiviisi. Teadmiste puudust varjab kaardiväelase „fsooniga“ ja esinemisega. Ei oma mingisuguseid teadmisi ega oskusi oma üksuste ettevalmistamiseks sõjaks. Mobilisatsiooni väljakuulutamise järele saab „ad hoc“ moodustatud ratsakorpuse ülemaks, tänu vanuse järjekorrale ja ametikohale kaardiväes. Tal puudub oma staap, kasutab selleks senist diviisi staapi. Tema juhi iseloomu omadused jätsid palju soovida. Ehkki teiste poolt armastatud, tänu armastusväärsele ümberkäimisele, on ta pehmeiseloosuline, ilma individualiteedita, ei oma ka ratsaväelist vaprust ega andi. Ta on tüüpiline tolleaegne ratsaväe juht, kes nii kõrgele kohale sattus mitte oma vaimuannete, vaid protektsiooni tõttu.

Temale alluvad kindralid Belgrad, Kaznakov ja Rauch — sama tüüpi. Need ettevalmistamata juhid viisid lahinguväljale suurepärase ratsarügemendid, mis hiilgasid eeskujuliku inim- ja hobumaterjali ning võitlusvaimu poolest. Oma kuritegeliku juhtimisega nad ei kutsunud esile mitte üksnes kaotusi väeüksustes, vaid löid reaalse aluse ratsaväe kui relvliigi mahategemiseks üldse. Kaasajal olevat kõigile tolleaegseid sündmusi uurinuile selge, et teisiti juhitud ratsavägi oleks Neemani armeele hindamatult kasu toonud.

Autor vaatleb edasi üksikasjaliselt ratsakorpuse ja -diviiside tegevust 16., 17., 18. ja 19. augustil ning analüüsisid juhtide tegevust neil päevil toob piltlikult ette juhtide saamatuse, illustreerides seda terve rea lahinguepisoodidega ja vastavate väljavõttega käskudest. Ratsakorpuse 4-päevane tegevus ei andnud mingeid reaalseid tulemusi. Peamiseks süüks loeb siin autor juhtide arguse, silmaringi puuduse, olukorra vale- või mittehinnangu ja sõjaväelise hariduse puuduse.

2. „Kas ratsaväe motoriseerimine on hädavajalik.“ Ritm. Sl. de La-tour.

Artikkel kannab vaidluse iseloomu kol.-ltn. dipl. Machalskiga, kes „Prze-gl. Kawal.“ nr. 8 — 1936. a. terava arvustuse alla võtab ratsaväes senini rk veoks tarvitavad „tatsankad“.

3. „Töö meetodid „Krakus'ide“ üksustes.“ Kol.-ltn. V. Dunin-Žuchowski.

„Krakus“ — meie mõiste järgi ratsakaitseliit. Tema eesmärgiks on:

- ratsaüksustele reservistide ettevalmistamine,
- teenistuseelsete ettevalmistamine (ka üle kontingendi olijate),
- hobuste ratsastamine.

Autor ei esine konkreetsete ettepanekutega, vaid arutleb, kuidas ja millist teed peaks käima selline ettevalmistus.

4. Natuke ratsasõidust ja jalgraudadest muistsel ajal.“ St. Wotowski.

Kunas võeti tarvitusele jalgrauad? See küsimus on nii mõndagi huvitanud. Verised lahingud Cannae, Pharsali ja Zama all on küll võrdlemisi üksikasjalist käsitlemist leidnud, kuid hobustest ja nende varustusest ei leidu seal midagi. Ka muinasaegsed mälestusmärgid ei valgusta seda küsimust. Isegi kuulus Kreeka sõjaväe juht ja omaaegne hipoloog Ksenofont ei kirjuta sellest. Ometigi temast mahajäänud raamatus „Hippika ja Hipparch“*) leidub nii palju tulusaid näpunäiteid, millistest veel paljudki praegu maksivad on.

Ka Roomas näib vabariigi ja keisrite ajastul jalgraud tundmatu olevat. Paistab muinasjutulisena ratsaväelaste vastupidavus jalgraudadeta sõidus pikkadel sõjakäikudel kreeklaste sõdades, eriti aga Caesari sõjakäikude juures.

Pärast Rooma impeeriumi langemist leiame esimesed kirjapandud vihjed jalgraudade üle raamatus „Sõjakunstist“, mille autoriks peetakse Bütsantsi keisrit. Seal loeme: „Ratsamees peab omama mõlemalpool sadulat rauast astmed.“ Sellest võib järeldada, et need olid jalgrauad, mis järele aimatud barbaritelt.

Kreeklased ja roomlased ei tundnud isegi sadulat. Sadula aset täitis siid- või villaseriide tükk. Roomlased ei sõitnud traavi, mis ka jalgraudade puudusel arusaadav. Nende eelistatunaks allüüriks oli koondatud galopp.

5. sajandil p. Kr., kui suur osa Euroopast vallutati ratsarahva, hunnide poolt, Attila juhatusel, oli neile sadul ja jalgrauad tuntud, kuna nende kokkusurutud istak oli võimalik ainult tänu jalgraudadele.

F. J.

RUMEENIA.

„Romania Militara“, märtsil 1937. a.

„Moto-mehhaniseerimine meil“ — kindral Popescu. 1936. a. juulikuus avaldas käesolev kuukiri pikema kirjutise moto-mehhaniseerimise probleemi kohta Ru-

*) „Ratsasõit ja ratsaväe juht.“

meenias. Sellele kirjutisele järgnes hiljem terve rida poolt ja vastu väiteid. Moto-mehhaniseerimise mittepoodajad seletasid, et Rumeenia teedevõrk, eriti Bessaraabias, olevat vähe välja arenenud ja sellises seisukorras, et moto-mehhaniseerimine võivat kujuneda sõjaväele operatsioonide läbiviimisel takistavaks, mitte kiirendavaks vahendiks. Kuigi Rumeenia praegusel momendil olevat üks naftarikkamaid riike maailmas, näitavat arvestused, et neid maapõuevarasid praeguse ekspluateerimise tempo juures jätkuvat vaid 80—100 aastaks ja siis olevat moto-mehhaniseeritud Rumeenia sõjavägi jällegi sunnitud asuma praeguste liikumisvahendite kasutamisele. Seepärast soovivad moto-mehhaniseerimise mittepoodajad selles küsimuses ettevaatlikku talitusviisi.

Kindral Popescu, kuuludes sõjaväe moto-mehhaniseerimise pooldajate hulka, soovib jätta kõrvale asjata targutsemise ja üleliigse ettenägelikkuse ning arvestada kõigepealt neid kogemusi, mis omati hiljuti Abessiinias. „Rumeenia ei oma halvemat teedevõrku kui Abessiinia!“ — ütleb kindral Popescu. Ometi olevat seal sõjapidamine tuginenud peamiselt moto-mehhaniseeritud osade tegevuse tõhukusele. Edasi toob näiteid N. Venest, mis tema arusaamisel sammuvat nende riikide esirinnas, kus moto-mehhaniseerimine olevat võetud südame asjaks. Teedevõrgu seisukord N. Vene piiriäärses rajoonis polevat sugugi parem kui Bessaraabias.

Moto-mehhaniseerimine olevat vajalik ja seda peamiselt operatiivsetel ja strateegilistel kaalutlustel. Kogu maailmasõjaline doktriin tuginevat liikumissõja olukorrale ja teotsemisele laiadel rinetel, kus manöövri, s. o. väeosade ja tervete väekoondiste liikuvusest oleneb edu või ebaedu. Järelikult, ka Rumeenia ei saavat isoleeruda ja sammuda oma rada. Tal tulevat samuti hinnata olukorda objektiivselt ja asuda vajalikkude sõjaväeosade moto-mehhaniseerimisele. Et aga Rumeenia olevat vaene ja moto-mehhaniseerimist ei saavat läbi viia üle öö-päeva, siis esineb kindral Popescu ettepanekuga, kuidas seda küsimust lahendada järk-järguliselt, esitades alljärgneva moto-mehhaniseerimise minimaalkava:

1. luua sõjaväes eriorgan, kelle ülesandeks on kõigi nende küsimuste uurimine ja läbitöötamine, mis seoses sõjaväe moto-mehhaniseerimisega; Prantsusmaal olevat selleks loodud „motoriseerimise peainspektor“ ja Inglismaal — „motoriseerimise juhatus“; nimetatud eriorgan peaks töötama

- tihedas koostöös kindralstaabiga, töös- tuse- ja teedeministeeriumiga;
2. asutada erikuukiri, kus vaidluse kor- ras läbi sõelutaks kõik sõjaväe moto- mehhaniseerimisega seoses olevad probleemid;
 3. luua katse moto-mehhaniseeritud ük- sused igas väeliigis;
 4. luua jalaväe motoriseeritud saate- suurtükiväe üksused;
 5. motoriseerida kõik juhtimisastmed (staabid) kuni pataljoni, patarei ja eskadroni kaasa arvatud;
 6. tangi-rügemendid varustada uue ja moodsa materjalosaga.

Ühenduses ülaltoodud moto-mehhanisee- rimise minimaalkava realiseerimisega tuleks autori arvamusel lahendada veel järgmised küsimused:

1. kodumaa tööstuse organiseerimine sääraselt, et oleks võimalik moto- mehhaniseerimiseks vajaliku mater- jalosa tootmine kodumaal;
2. riigi ühenduste korrastamine ja täiendamine;
3. riigis olevate mehaaniliste liikumis- vahendite loenduse korraldamine — mobilisatsiooni vajaduste rahuldami- seks;
4. mehaaniliste liikumisvahendite tüü- pide ühtlustamine riigis, silmas pida- des sõjaväe vajadusi;
5. riigi poolt toetuse andmine isikutele, kes muretsevad endale sõjaväe tüüpi liikumisvahendeid.

„Riigi territooriumi aktiivse õhu- kaitse korraldamise probleem“ — lennuväe kindral Telemac C-tin. Kindral Telemac'i kirjeldus on väga imperatiivse iseloomuga. Ta nõuab kategooriliselt, et riigi õhukaitsele ja kõigepealt riigi aktiiv- sele õhukaitsele pöörataks maksimaalne tähelepanu. Analüüsides aktiivse õhukaitse vahendeid, ta leiab, et peatähtsuse omavad siin:

1. lahingulennuvägi, mille esin- dajana nimetab prantsuse lahingulen- nuki tüüpi „Potez 630“ järgmisteomadustega: kolmeistmeline, kahe õhu- jahutus-mootoriga, kiirus 4000 m kõr- gusel 475 km tunnis, lagi — 11 000 m ja tegevusraadius — 1500 km; seda lennuväge tulevat kasutada massilil- selt vastaspoole aerodroomide jne. pommitamiseks ja õhulahinguteks üldse; kahjuks aga puuduvad Rumeenias materjalsed võimalused sellise lennuväe soetamiseks, mispärast tule- vat sellest, kui riigi territooriumi aktiivsest õhukaitsevahendist, loobuda;

2. hävituslennuvägi, kui autori ar- vamusel kõige tõhusam õhukaitse vahend, millist soovitab muretseda sää- rasel arvul, et tast jätkuks riigi kõigi eluliste punktide kaitseks;
3. õhukaitse suurtükivägi ja õ-k. kuulipildujad, milliseid autor peab samuti väga tähtsaks.

Mis puutub puhtpommituslennuväesse, siis asub autor seisukohale, et seda riigi õhukaitseks polevat mõtet kasutada. Pom- mituslennuväe ülesanded olevat operatiivse iseloomuga ja seepärast ka viimase asukoht olevat suuremate väekoondiste koosseisus.

Muuseas puudutab autor ka aerodroomi- de küsimust. Ta tähendab, et Saksamaal olevat 150 aerodroomil viidud lennuangaa- rid maa alla. Sedasama tulevat teha ka Rumeenias. Vastasel korral olevat kahtlane, kas vastaspoole ülekaalus oleva lennuväe juures Rumeenia lennuvägi üldse tegutsema saab hakatagi. Ta võidakse hävitada oma aerodroomidel.

Riigi aktiivse õhukaitse korraldamist ei olevat võimalik läbi viia ainult Sõjamina- steeriumi eelarvete korras. Teeb ettepaneku määrata kindlaks seadusega see norm, mida asjaomased riigi-, omavalitsuse- ja eraasu- tised ning ettevõtted peaksid võtma üles oma eelarvesse õhukaitse korraldamise ots- tarbel. Sel teel saadud summade kasuta- jaks pidavat olema õhuministeerium, kus- juures 75% saadud summast tulevat mää- rata hävituslennukite ja õhukaitse suurtüki- väe ning 25% — passiivse õhukaitse vahen- dite soetamiseks.

Olgu siin tähendatud, et õhukaitse aren- damiseks on Rumeenias juba 1932. a. peale sisse viidud eriline postmark, mille müügist saadavad summad lähevad osaliselt sõjaväe- võimude korraldusse. Need summad ulatu- vad igal aastal miljonitesse leidesse. Kah- juks pole aga sel teel saadud summad mitte igakord kasutatud ettenähtud eesmärgile vastavalt, vaid mitmesuguste sõjaväe majan- dus-administratiivsete kulude katteks.

„Staabid ja side“ — kolonel Ch. Za- harescu. Möödunud aasta sügismanöövril olevat aset leidnud rida arusaamatusi side alal, vaatamata asjaolule, et sidevõrk olevat olnud organiseeritud otstarbekohaselt ja si- dematerjalosa korras. Autor on arvamusel, et õige sagedasti on süüdi ka need staapide ohvitserid, kes sidevahendeid oskamatult kasutavad. Paneb seepärast kõigile staapi- de tegelastele südamele sidevahendite kasu- tamisel pidada silmas järgmist:

1. sidesõlmede sidevahendeid kasutata- se ainult operatiivdokumentide edasi- andmiseks (plaanid, operatiivse ise-

loomuga juhendid, käsud ja informatsioon);

2. harilik, administratiivne kirjavahetus tuleb edasi toimetada virgatsite abil;
3. detailsed operatiivse iseloomuga dokumendid, nagu manöövri plaan (manöövri idee — R. Tck), operatiivkäsud ja aruanded saadetakse edasi sideagentide abil; ainult väljavõtted neist dokumentidest antakse edasi telegraafi teel;
4. sidevahendite (telefoni või telegraafi teel) abil edasiantavad dokumendid peavad olema redaktsioonilt võimalikult lühikesed.

„Mõned arvamused sõjast ja eriti tulevikusõjast“ — major Tenescu J. Alex. Autori arvamisel tulevikusõda algab sõjakuulutamisetä ja kujuneb välja riikidegruppide vaheliseks sõjaks. Viimane asjaolu tingivat, et tulevikusõjast osavõtavad relvastatud jõud on suured. Sõjaline tegevus ei piirdu ainult relvastatud jõudude vahelise võitlusega, vaid kandub võitlevate poolte sügavasse seljatagusesse ja selle all kannatab kõigepealt otseselt sõjast mitteosavõttev kodanikkond.

Sõjakuulutamisetä sõjategevuse algamise tulemuseks on, et:

- vastaspoole relvastatud jõud ei suuda õigeaegselt läbi viia mobilisatsiooni ja vägede koondamist;
- sõjatõõstuse hävitamine;
- elanikkonna demoraliseerimine ja
- valitsusvõimude asetamine seisukorda, kust edasi töötamine osutub väga raskeks.

Kõigi nende ootamatuste pareerimiseks soovib autor võtta tarvitusele järgmised abinõud:

- organiseerida juba rahuajal vastu-propaganda nendele ideedele, mida püüab taotleda oletatav tulevane valdane;
- luua võimas riigi aktiivse õhukaitse organisatsioon;
- diplomaatilise pinevuse perioodil, mis normaalselt käib sõja eel, suurendada maksimumini katteosade koosseisu, eriti vahenditega, mis tagavad eduka teotsemise ratsaväe ja moto-mehhaniseeritud osade vastu;
- pidada rahuajal üleval võimalikult tugevamad relvastatud jõud;
- arendada võimalikult intensiivsemalt riigi ühenduste võrku — mobilisatsiooni ja koondamise kiiremaks läbiviimiseks ja lõpuks
- ette valmistada rahvas moraalselt tulevikusõjaks.

R. Tck.

Sõjaväelisi teateid välisriikidest.

Moodsate raskesuurtükkide omadusi.

Boforsi relvavabrik on valmistanud uue 105 mm kahuri ja 150 mm haubitsa. Kahuri laskeulatus on 20 km, algkiirus — 870 m/sek., mürsu kaal 16 kg, raua pikkus 50 kaliibrit ja lahingukaal — 4500 kg.

150 mm haubitsa laskeulatus on 15,5 km, algkiirus suurima laenguga — 580 m/sek., mürsu kaal — 41 kg, raua pikkus 24 kaliibrit, vertikaalne laskeväli — 5° kuni +60°, horisontaalne laskeväli — 45° ja lahingukaal — 5700 kg. Haubits omab harulafeti ja tasakaalustaja mehhanismi. Viimast on vaja põhjusel, et ta raud on palju pikem kui vanemat tüüpi haubitsatel. Haubitsal on rauast kummirehvidega rattad ja ta veetakse traktori abil. Rataste vahe on 204 cm, ratta läbimõõt — 130 cm ja rehvi laius — 32 cm („Mil. Wochenblatt“ nr. 8 — 20. 08. 37. ja „Artill. Rundschau“ nr. 3 — 1936).

Vickers-Armstrong on korpusesuurtükiväe jaoks valmistanud uue 127 mm kahuri ja 152 mm haubitsa, millede tähtsamad omadused on järgnevad. Kahuri laskeulatus on 16,8 km, algkiirus — 820 m/sek., mürsu kaal — 22,4 kg, horisontaalne laskeväli 60° ja lahingukaal — 7450 kg.

152 mm haubitsa laskeulatus on 12,2 km, mürsu kaal — 42,4 kg ja lahingukaal — 5770 kg. Mõlema suurtüki horisontaalne laskeväli on 60°.

Schneider-Creusot uute suurtükkide omadused on järgmised. 105 mm kahuri laskeulatus on ligi 20 km, mürsu kaal — 16,5 kg, algkiirus — 850 m/sek., horisontaalne laskeväli — 50°, vertikaalne laskeväli — 45°, lahingukaal — 4950 kg ja rännaku kaal — 5425 kg.

155 mm haubitsa laskeulatus on 12—13 km, mürsukaal 41 kg, lahingukaal — 3900 kg ja rännakukaal — 4500 kg. („Mil. Wochenblatt“ nr. 9 — 27. 08. 37.)

Tšehhoslovakkia sõjaväes kasutatava Skoda 149,1 mm M 25 haubitsa laskeulatus on 11960 m, mürsu kaal — 42 kg, suurima laenguga laskmisel algkiirus — 450 m/sek., vertikaalne laskeväli — 5° kuni +70°, horisontaalne laskeväli on 7°, sest haubits omab hariliku kastlafeti. Haubitsa lahingukaal on 4030 kg. Hobuveo kasutamisel ta veetakse kahte ossa lahustatult, kusjuures rauaveoki kaal on 2920 kg ja lafetil — 3275 kg. Mootorveo kasutamisel rauda ei eraldata rännaku ajaks lafetilt ja ta rännakukaal on 4400 kg.

P.-Am. Ühendriikide korpusesuurtükiväe uusima 119,4 mm kahuri laskeulatus on 18,8 km, mürsu kaal — 22,7 kg, algkiirus — 745 m/sek., horisontaalne laskeväli — 60°, lahingukaal — 4860 kg ja rännakukaal — 5700 kg.

155 mm haubitsa laskeulatus on 15 km, mürsu kaal — 43 kg, algkiirus — 565 m/sek., horisontaalne laskeväli 60°, lahingukaal — 6100 kg ja rännakukaal — 7000 kg („Mil.-Wochenblatt“ nr. 10 — 03. 09. 37).

*

Itaalia uus 20 mm õhukaitsekahur.

Itaalia sõjaväes võeti hiljuti tarvitusele 20 mm Breda õhukaitsekahur. See kahur on konstrueeritud 1000—2000 m kõrgusel lendavate vastase soomustatud lennukite vastu. Hädakorral teda võib kasutada ka tangitõrjekahurina. Kahuri tähtsamad omadused on järgmised:

- algkiirus — 850 m/sek.,
- horisontaalne laskeväli — 360°,
- vertikaalne laskeväli — 10 kuni +80°,
- horisontaalne laskeulatus — 5500 m,
- vertikaalne laskeulatus — 2500 m,
- rännakukaal — 270 kg,
- laskekiirus — 220 lasku minutis.

Lennukeid tulistatakse killutegevusega granaadiga, mis omab suure läbilöögijõu, suitsujälje ja lennukit mitte kohanud lõhkeb automaatselt pärast märki kauguse läbilendamist. Lahingumasinate tulistamiseks omab soomusgranaadi („Artill. Rundschau“ nr. 6 — 1937).

*

Tšehhoslovakkia uus 20 mm õhukaitsekuulipilduja.

Tšehhoslovakkias võeti tarvitusele Brno relvavabriku 20 mm õhukaitsekuulipilduja M. 1935, mida võib kasutada ka tangitõrjeks. Ta tähtsamad omadused on järgmised:

- horisontaalne laskeväli — 360°,
- vertikaalne laskeväli — 15 kuni +85°,
- horisontaalne laskeulatus — 5000 m,
- vertikaalne laskeulatus — 3700 m,
- lahingukaal — 295 kg,
- teoreetiline laskekiirus 280, kuna praktiline laskekiirus — 120 lasku minutis.

Padrunipide sisaldab 15 padrunit ja kaalub ühes padrunitega 7 kg. Kuulipildujal on 3 liiki laskemoona: 1) killutegevusega granaat, mis omab kuni 2000 m ulatuva valgusjälje ja pärast seda lõhkeb, kui ta varem pole märki tabanud; 2) soomusgranaat ja 3) killutegevusega-soomusgranaat, mis lõhkeb pärast lennuki või lahingumasina soomuse

läbistamist („Mil.-Wochenblatt“ nr. 7 — 13. 08. 37).

*

Õhukaitseuurtükiväe saavutistest Hispaania kodusõjas.

P.-Am. Ühendriikide ajakiri „The Coast Artillery Journal“ toob oma mai-juuni numbris järgmisi huvitavaid teateid Hispaania kodusõjast.

„L'Intransigeant“ kirjutab, et valitsusvägede lennukite tulistamisel saksa õhukaitseuurtükivägi on saavutanud väga häid tagajärgi. Õhukaitsekahurite tulega häid lastud iga 5 lennuki kohta hävituslennuvägi suutis hävitada ainult 1 lennuki. Maailmasõja ajal saavutati vastupidiseid tulemusi. Sama väidet kinnitatakse ka „Army Ordnance“ juuli-augustikuu numbris, kusjuures öeldakse, et need andmed on pärit autoriteetsetest allikaist.

Inglise kapten McNamara väidab, et ta isiklikud kogemused Madridis on näidanud, et praegusajal lennukimeeskonnad on väga mures maapealsete õhukaitserelvade tule tõltu.

„Literary Digest“ kirjutab, et Hispaania kodusõjas õhukaitse on muutunud niivõrd mõjuvaks, et päeva ajal pole võimalik sooritada pommitamislende.

Hispaania kodusõja üks inglise jälgija kirjutab „Aeroplane“is, et laskmise alal õhukaitsepatareid on palju paremad kui keegi võib arvata. Nad tulistavad alla iga üksiku pommituslennuki, mis lendab 3600 m kõrgusel kiirusega 320 km/t. Ta olevat näinud palju selliseid laskmisi. Valitsusvägede lennukid lendavad alati kõrgemal kui 3600 m selleks, et vältida tõesti hiilgavalt laskva saksa õhukaitseuurtükiväe mõjuvpiirkonda sattumist.

„Mil.-Wochenbl.“ nr. 8 — 20. 08. 37. refereeritakse aga „Nazione militaire“ juunikuu numbrit ja öeldakse, et alates sõja algusest Hispaania kodusõjas on alla lastud 355 punaste lennukit, kusjuures ainult 16 lennukit on maha tulistatud õhukaitsepatareide poolt.

*

Hispaania kodusõja kogemusi lahingumasinate alal.

P.-Am. Ühendriikide ajakirja „Army Ordnance“ juuli-augustikuu numbris väidetakse autoriteetsetest allikaist saadud andmete põhjal, et kerge ja kiiresti liikuv tank on pettekujutis. Hispaania kodusõjas kasutatud kergetangid on hea saak tangitõrjekahuritele, kuulipildujatele ja isegi kindlale ning püsivale jalaväetulele. Kui Hispaania

kodusõja uudistest kaob propaganda, siis on võimalik saada palju elulisi ning väärtuslikke andmeid ja õpiseid moodsa relvastuse kohta.

*

Õhukaitsepatareide laskeharjutuste tagajärgi.

P.-Am. Ühendriikide 16. rannasuurtükiväerügemendi kolm patareid, mis on varus-

tatud 75 mm õhukaitsekahuritega, teostasid veebruarikuu lõpul oma tänavusi laskeharjutusi väga heade tagajärgedega. Laskmistel saavutati umbes 20% tabamusi märgi pihta, mis liikus patarei suhtes nurga all keskmiselt 5500 m kõrgusel. Kui lõhengud tulid märgi lähedusse, märk hakkas manööverdama. Vastavad teated anti märgiveolennukile raadiotelefoni abil. („The Coast Artillery Journal“, mai-juuni 1937.) —m.

Sõjaväe elu.

VIII üleriiklikud sõjaväe ratsavõistlused.

11., 12. ja 13. septembril toimusid Tallinna hipodroomil VIII üleriiklikud sõjaväe ratsavõistlused. Võistlused korraldati Sv. Juhataja käskkirja nr. 3 — 1937. a. alusel Ratsaväe Inspektuuri poolt. Võistluste eesmärgiks oli anda võimalust meie ratsasportlastele üleriiklikus mõodus kokku tulla, võrrelda oma võimeid ja tööd ratsaasjanduse

alal teistega ja saada ülevaadet meie ratsaasjanduse tasemest ja hobumaterjali väärtusest. Ka oli nende võistluste eesmärgiks ratsaasjanduse levitamine ning sellele hooandmine. Võistlused läksid korda üllatavalt hästi. Nii võistlejate kui ka korraldajate poolt oli selleks kõik tehtud, kusjuures võistluste käik näitas, et nende kogenud juht, kindralmajor G. Johnson, oli suutnud kõik ette näha ning aegsasti igas asjas korraldused teha kuni viimse üksikasjani.

Üldiselt arenes võistluste käik järgmiselt:

Võistluste esimesel päeval olid kaks takistussõitu, üks ohvitseridele ja teine allohvitseridele. Takistussõidud kandsid tutvumissõitude iseloomu. Ohvitseride takistussõit (A 2) oma kergele iseloomule vaatamata osutus siiski võrdlemisi raskeks, sest tõkked asusid ligistikku ja kurvide lähedal. Auhindade jaotus enamikus otsustus *l i s a v õ i s t l u s t e g a*. Erilist stiili ei näidanud ükski hobune. Allohvitseride takistussõit (B 3) seetõttu, et takistused asusid kaugemal üksteisest, andis juba elavama pildi. Siin tulid puhtalt läbi 12 ratsanikku ja auhindade jaotus otsustati jällegi lisavõistlustega, mis toimusid esmaspäeval.

Pühapäev oli mõeldud võistluste suurspäevaks. Sel päeval toimusid ka võistluste tähtsamad alad: võistlused Riigihoidja kapale ja Sv. Ülemjuhataja kari-kale.

Riigihoidja kapale koostasid väeosad oma meeskonnad püha-

4. Srtv. grupi võidukas meeskond takistussõidus Riigihoidja K. Päts'i kapale. Vasakult: ltn. Vari, ltn. Soots ja ltn. Küber.

päeva hommikul. Selgus, et osa võtab 6 väeosa: Ratsarüg., Lahingukool ja kolm suurtükiväegrupi iseseisvalt, kuna 1. ja 2. Srt. grupp olid ühinenud 1. div. suurtükiväegrupiks. Favoriitidena arvestati Ratsarügementi, Lahingukooli ja 4. Srt. gruppi, kusjuures viimast loeti kõige kardetavamaks. Seega startisid siin kõik meie parimad sõitjad ja hobused. Kuid juba sõidu esimesel harul purunesid neli meeskonda võrratu suurte karistuspunktide tõttu ja konkureerima jäid vaid 4. Srt. grupi ja Ratsarügemendi meeskonnad. Lahingukooli võrratu meeskond hävines ltn. Aalperk'i raske kukkumise tõttu, keda tuli ära evakueerida. Kuna ltn. Aalperk oli ette nähtud sõitma kahe hobusega, siis tuli loobuda võistlusest kogu meeskonnal. Ratsarügementi järgis ebaedu ja peamiselt binerolil (teesulg, värav, müür), mida aga 4. Srt. grupi meeskond ületas puhutamalt. Võitjaks tuli 4. Srt. grupi meeskond.

Sv. Ülemjuhataja auhinnale startis 6 ohvitseri. Sõit arenes kõigiti korrapäraselt ja algusest vedama asuv „Roman“ 7. Jalaväerügemendi ltn. A. Otsa juhtimisel mööduski võidupostist esimesena, võites seega Sv. Ülemjuhataja auhinna. Sellel sõidul kpt. F. Kurg ja ltn. Jaanhold kukkusid takistusel. Vigastused osutusid siiski ainult põrutusteks ja kriimustusteks näol.

Esmaspäeval jäi ära võitjate takistusõit põhjusel, et 4. Srtv. grupp, kelle meestest oleks kujunenud peaosavõtt, nõudis tingimuste kergendamist, millega aga võistluste juht ei nõustunud. Siinkohal olgu märgitud väike taktikaline viga 4. Srtkv. grupi meeskonna juhilt: peagu kindel oli see, et võitjate takistussõidu ka kõige halvemate tagajärgede juures oleks 4. Srtkv. grupp tulnud võitjaks. Sellele arvestusele ei tulnud aga meeskonna esindaja.

Kõik takistused läksid pineval konkurentsil ja ladusasti. Üldiselt peab tähenda-

Jahivõidusõidus Sõjavägede Ülemjuhataja kindral-leitnant J. Laidoner'i auhinna võitja ltn. A. Ots.

ma, et võistlejad on teatavas vormis, kuigi paistab silma mõnesugust ületöötamist.

Pealtvaatajaid oli umbes 6000 ümber ja sellega õnnestusid need võistlused kõigiti.

13. skp. kell 2100 andis kindralmajor G. Jonson Ohv. Keskkogu ruumes võitjatele üle auhinnad. Auhindade kogu esitas imposantset pilti ca 60 kallihinnalisest hõbe- ja kristallesemest.

Võistlusi jälgis ka Sv. Ülemjuhataja.

Võistluste tulemused kujunesid järgmisteks.

Terarelva käsitsemine ratsa.

1. Vao. J. Sild,	hobune „Kaim“	— Lahingukool
2. „ H. Sark,	„ „Ekspert“	— Ratsarügement
3. „ A. Ottensen,	„ „	— Ratsarügement
4. Allkonst. A. Ausmaa,	„ „Toddi“	— T. H. Prefektuur
5. Vao. E. Raklas,	„ „Kaim“	— Lahingukool
6. Veltv. K. Peetov,	„ „Jabur“	— 5. Suurtükiväegrupp

Takistussõit A 2 — Sõjaministri auhinnale.

1. Ltn. M. Soots,	hobune „Printsess“	— 4. Suurtükiväegrupp
2. „ V. Aalperk,	„ „Oppi“	— Lahingukool
3. „ F. Võsu,	„ „Nikita“	— 3. Suurtükiväegrupp
4. „ E. Reinmaa,	„ „Maksim“	— Lahingukool
5. „ V. Aalperk,	„ „Egiir“	— Lahingukool
6. „ H. Vari,	„ „Silva“	— 4. Suurtükiväegrupp

7. Ltn. F. Võsu,	hobune	„Norrak“	—	3. Suurtükiväegrupp
8. „ E. Sillaots,	„	„Niksi“	—	Ratsarügement
9. „ M. Soots,	„	„Agamedes“	—	4. Suurtükiväegrupp
10. „ B. Taar,	„	„Masurka“	—	Ratsarügement
11. „ V. Pärilin,	„	„Puppe“	—	Ratsarügement
12. „ H. Vari,	„	„Boy“	—	4. Suurtükiväegrupp

Takistussõit B 3 — Riigivanema auhinnale.

1. Veltv. K. Peetov,	hobune	„Jabur“	—	5. Suurtükiväegrupp
2. Vao. A. Paalse,	„	„Siuru“	—	Lahingukool
3. „ P. Kүүn,	„	„Orav“	—	1. Suurtükiväegrupp
4. Nao. R. Hanneste,	„	„Säinas“	—	4. Suurtükiväegrupp
5. Vao. A. Vari,	„	„Sergo“	—	2. Suurtükiväegrupp
6. „ A. Ottensen,	„	„Jumekas“	—	Ratsarügement
7. Nao. V. Kruup,	„	„Saul“	—	Lahingukool
8. Vao. J. Vilumets,	„	„Linder“	—	Ratsarügement
9. Nao. V. Parker,	„	„Nikon“	—	Lahingukool
10. Vao. A. Mark,	„	„Luule“	—	4. Suurtükiväegrupp
11. V. kordn. E. Rannu,	„	„Neeger“	—	T. H. Prefektuur
12. V. allohv. H. Säinas,	„	„Bolkan“	—	Ratsarügement
13. „ E. Artna,	„	„Iris“	—	Ratsarügement

Terarelva käsitlemine ratsa B 5 — Ratsaväe inspektori auhinnale.

1. Vao. H. Sark,	hobune	„Ekspert“	—	Ratsarügement
2. „ E. Raklas,	„	„Kaim“	—	Lahingukool
3. „ A. Ottensen,	„	„Ekspert“	—	Ratsarügement
4. Nao. A. Toomingas,	„	„Bajadeere“	—	Ratsarügement
5. Vao. J. Sild,	„	„Kaim“	—	Lahingukool

Takistussõit A 6 — Riigihoidja Konstantin Pätsi kapale.

1. kohale tuli 4. Suurtükiväegrupi meeskond.

Individuaalselt osutusid parimateks:

1. Ltn. H. Palm,	hobune	„Paruness“	—	Ratsarügement
2. „ H. Vari,	„	„Silva“	—	4. Suurtükiväegrupp
3. „ E. Reinmaa,	„	„Salon“	—	Lahingukool

Jahivõidusõit A 9 — Sõjav. Ülemjuhataja kindralleitn. J. Laidoneri auhinnale.

1. Ltn. A. Ots,	hobune	„Roman“	—	7. Jalaväerügement	aeg 4 m. ¾ s.
2. „ N. Baratašvili,	„	„Order“	—	Lahingukool	aeg 4 m. 1¼ s.
3. „ B. Taar,	„	„Morgan“	—	Ratsarügement	aeg 4 m. 2 s.

Takistussõit B 4.

1. Nao. R. Hanneste,	hobune	„Säinas“	—	4. Suurtükiväegrupp
2. Vao. A. Paalse,	„	„Siuru“	—	Lahingukool
3. „ A. Mark,	„	„Luule“	—	4. Suurtükiväegrupp
4. Veltv. K. Peetov,	„	„Jabur“	—	5. Suurtükiväegrupp
5. Vao. A. Vari,	„	„Jaska“	—	2. Suurtükiväegrupp

Galopivõidusõit A 11 — Sihtas. Hipodroomi auhinnale.

1. Kapten K. Nortmaa,	hobune	„Peeter“	—	Ratsarügement	aeg 1 m. 33 s.
2. „ F. Kurg,	„	„Jasmiin“	—	Ratsarügement	aeg 1 m. 33¼ s.
3. Ltn. N. Baratašvili,	„	„Karmen“	—	Lahingukool	aeg 1 m. 33¾ s.

Härdelevõidusõit B 10, 1000 m.

1. Vao. J. Vilumets,	hobune	„Mirra-Bianka“	—	Ratsarügement	aeg 1 m. 24¼ s.
2. Allkonst. J. Kivimägi,	„	„Surtau“	—	T.-H. Prefektuur	aeg 1 m. 24¾ s.
3. Vao. H. Sark,	„	„Bobi“	—	Ratsarügement	aeg 1 m. 25 s.

Härdelevõidusõit A 7, 1200 m — Tallinna linna auhinnale.

1. Kpt. F. Kurg,	hobune	„Tuli“	—	Ratsarügement	aeg 1 m. 41¼ s.
2. Ltn. M. Pillmann,	„	„Osman“	—	5. Suurtükiväegrupp	aeg 1 m. 41¾ s.
3. „ B. Taar,	„	„Talja“	—	Ratsarügement	aeg 1 m. 42 s.

Galopivõidusõit B 8, 1000 m — „Päevalehe“ auhinnale.

1. Vao. J. Vilumets,	hobune	„Mirra-Bianka“	—	Ratsarügement	aeg 1 m. 18¾ s.
2. „ J. Sild,	„	„Tiiger“	—	Lahingukool	aeg 1 m. 19¼ s.
3. Allkonst. J. Kivimägi,	„	„Surtau“	—	T.-H. Prefektuur	aeg 1 m. 19½ s.
4. Vao. H. Säinas,	„	„Liivoenia“	—	Ratsarügement	aeg 1 m. 21 s.
5. „ H. Sark,	„	„Bobi“	—	Ratsarügement	aeg 1 m. 21 s.

Lohutus-takistussõit B 13.

1. Vao. A. Paalse,	hobune „Niikon“	— Lahingukool
2. „ H. Säinas,	„Bolkan“	— Ratsarügement
3. „ J. Vilumets,	„Linder“	— Ratsarügement
4. „ E. Artna,	„Iris“	— Ratsarügement
5. Nao. R. Hanneste,	„Päike“	— 4. Suurtükiväegrupp
6. Vao. Räni,	„Nugis“	— 1. Suurtükiväegrupp
7. „ R. Rooveer,	„Olander“	— 3. Suurtükiväegrupp
8. Vao. M. Tedrekin,	„Mairoos“	— 1. Suurtükiväegrupp
9. Nao. V. Parker,	„Tempo“	— Lahingukool

Lohutus-takistussõit A 14.

1. Ltn. M. Pillmann,	hobune „Osman“	— 5. Suurtükiväegrupp
2. „ E. Reinmaa,	„Maksim“	— Lahingukool
3. Kpt. A. Puurand,	„Bacchus“	— 5. Suurtükiväegrupp
4. Ltn. E. Steinbärk,	„Mutt“	— 1. Suurtükiväegrupp
5. „ J. Edor,	„Lauk“	— Ratsarügement
6. „ J. Edor,	„Priske“	— Ratsarügement
7. „ V. Pärilin,	„Kuller“	— Ratsarügement
8. „ V. Aalperk,	„Jeremiit“	— Lahingukool

Edukamaks väeosaks neil võistlustel, s. o. üldvõitjaks, osutus Ratsarügement, omandades Hobuseasjanduse Armastajate Ühingu auhinna, kuna edukamaks ohvitseriks osutus ltn. Reinmaa Lahingukoolist, kes samuti sai vastava auhinna.

Edukamaks suurtükiväegrupiks osutus 4. Srtv. grupp, edukamaks suurtükiväe ohvitseriks leitn. V. Aalperk ja allohvitseriks n.a.o. R. Hanneste, kes kõik said vastavad eriauhinnad Suurtükiväe inspektorilt.

V. S.

4. Suurtükiväegrupi poolt korraldatud ratsavõistlused 4. – 6. sept. s. a. Tartus.

Käesoleval aastal toimusid 4. suurtükiväegrupi poolt korraldatud järjekorralised ratsavõistlused. Võistluse eesmärgiks oli grupi poolt ülesseatud ratsaspordi edendamine ja ratsahobuste kasvatus propageerimine.

Võistluste esimese päeva kavas olid takistussõidud ohvitseridele Sõjainistri rändauhinna ja E. K-ü. „Postimehe“ karikale ning takistussõit allohvitseridele.

Takistussõidus ohvitseridele nr. 1 A ja E. K-ü. „Postimehe“ rändkarikale tulid kohtadele: 1. leitn. Hannula — hob. „Pup-sik“ — 3. Suurtükiväegr., 2. leitn. Palm — hob. „Paruness“ — Ratsarüg., 3. leitn. Aalperk — hob. „Egiir“ — Lahingukool, 4. leitn. Vari — hob. „Silva“ — 4. Suurtükiväegr., 5. leitn. Vari — hob. „Boy“ — 4. Suurtükiväegr., 6. leitn. Sillaots — hob. „Niksi“ — Ratsarüg., 7. kpt. Nortmaa — hob. „Bolkan“ — Ratsarüg.

E. K-ü. „Postimehe“ rändkarika omandas esmakordselt 3. Suurtükiväegrupp. Takistussõidus individuaalauhindu oli 4.

Takistussõidus allohvitseridele nr. 1 B. tulid kohtadele: 1. n.a.o. Hanneste — hob. „Säinas“ — 4. Suurtükiväegr., 2. v.a.o. Rooveer — hob. „Olander“ — 3. Suurtüki-

väegr., 3. v.a.o. Pehka — hob. „Luule“ — 4. Suurtükiväegr., 4. n.a.o. Parker — hob. „Nikon“ — Lahingukool, 5. v.a.o. Ottensen — hob. „Jumekas“ — Ratsarüg., 6. v.a.o. Paalse — hob. „Siuru“ — Lahingukool, 7. v.a.o. Säinas, — hob. „Neid“ — Ratsarüg., 8. v.a.o. Artna — hob. „Kargaja“ — Ratsarüg.

Esimeseks tulnud n.a.o. Hanneste omandas Sõjainistri auhinna.

Takistussõidus ohvitseridele nr. 2 A ja Sõjainistri rändauhinna tulid kohtadele: 1. leitn. Soots — hob. „Printsess“ — 4. Suurtükiväegr., 2. leitn. Vari — hob. „Boy“ — 4. Suurtükiväegr., 3. leitn. Kahu — hob. „Salme“ — Ratsarüg., 4. leitn. Piirisild — hob. „Puppe“ — Ratsarüg. Sõjainistri rändauhinna omandas esmakordselt 4. Suurtükiväegrupi ohvitseride kogu. Individuaalauhindu takistussõidus oli 3.

Teise päeva huvi keskkohaks kujunes peaministri asetäitja Kaarel Eenpalu poolt väljapandud rändkarika ja Tartu linna karika võistlus. Karikavõistlusel tulid: 1. 4. Suurtükiväegrupi meeskond — 32 karistuspunkti, 2. Ratsarügemendi meeskond — 51,75 karistuspunktiga, 3. Lahingukooli meeskond — 59,75 karistuspunktiga.

Võidukasse meeskonda kuulusid: leitn. Vari — hob. „Silva“, leitn. Kübar — hob. „Kane“, leitn. Soots — hob. „Printsess“, leitn. Vari — hob. „Boy“.

Individuaalselt karikasõidus tulid kohtadele: 1. leitn. Reinmaa — hob. „Solon“ — Lahingukool, 2. leitn. Vari — hob. „Boy“ — 4. Suurtükiväegr., 3. leitn. Soots — hob. „Printsess“ 4. Suurtükiväegr.

Karikad andis üle võitjale meeskonnale Ratsaväe inspektor kindralmajor Jonson.

Samal päeval takistussõidus kaitseliitlastele nr. 1 C ja kino „Ateena“ rändauhinnale tulid kohtadele: a) Tartu linna malevast — 1. mlv. Kõtsi — hob. „Meister“, 2. n.a.o. Pärsim — hob. „Lillip“, 3. r. lpn. Sogenpits — hob. „Pisilane“; b) Tartumaa malevast — 1. mlv. Raja — hob. „Tella“, 2. mlv. Jänes — hob. „Etmann“, 3. mlv. Normann — hob. „Tellu“.

Tartumaa malevlaste hulgas võistles kaasa 63 a. malevlane Teder.

Takistussõidus allohviteridele nr. 2 B. tulid kohtadele: 1. n.a.o. Nigol — hob. „Kanareika“ — 4. Suurtükiväegr., 2. v.a.o. Vilumets — hob. „Linder“ — Ratsarüg., 3. v.a.o. Hanneste — hob. „Päike“ — 4. Suurtükiväegr., 4. n.a.o. Pehka — hob. „Luule“ — 4. Suurtükiväegr.

6. septembril jätkusid võistlused 2. Diivi ülema rändauhinnale, võitjate- ja lahkumistakistussõitudele.

Väeosadevahelisel takistussõidul 2. Diivi ülema rändauhinnale võtsid osa Ratsarügemendi, Lahingukooli ja 4. Suurtükiväegrupi meeskonnad. Võitjaks loeti meeskond, kes kiirema ajaga teate edasi toimetas.

Võistlusel tulid kohtadele: 1. 4. Suurtükiväegrupi meeskond koosseisus: leitn. Vari — hob. „Boy“, leitn. Kübar — hob. „Kane“, leitn. Soots — hob. „Printsess“, n.a.o. Hanneste — hob. „Säinas“ — aeg 4 min. 58,2 sek.

2. Lahingukooli meeskond — aeg 5 min. 43,7 sek., 3. Ratsarügemendi meeskond — aeg 5 min. 55,4 sek.

Takistussõidus ohvitseridele nr. 3 A tulid kohtadele: 1. leitn. Kübar — hob. „Kane“ — 4. suurtükiväegr., 2. leitn. Soots — hob. „Printsess“ — 4. suurtükiväegr., 3. leitn. Reinmaa — hob. „Solon“ — Lahingukoolist.

Takistussõidus allohviteridele nr. 3 B tulid kohtadele: 1. v.a.o. Ottensen — hob.

„Jumekas“, 2. v.a.o. Paalse — hob. „Siuru“ — Lahingukoolist, 3. v.a.o. Mark — hob. „Olinda“ — 4. Suurtükiväegrupist, 4. v.a.o. Toomingas — hob. „Hektor“ — Ratsarüg.

Takistussõidus ohvitseridele nr. 4 A tulid kohtadele: 1. kpt. Lomp — hob. „Ojason“ — 3. Suurtükiväerüg., 2. kpt. Hintpere — hob. „Jeremiit“ — Lahingukoolist, 3. leitn. Võsu — hob. „Norrak“ — 3. Suurtükiväegr.

Võistlusi käis jälgimas umbes 4000 inimest.

PEREKONDLIKE TEATEID.

Sõjavägi.

Sünded: Leitnant Max Tenner'i abikaasal Elsal — poeg Arvo; v.a.o. Aab'i abikaasal Johannal — poeg Rein; v.a.o. Volas'e abikaasal Liisal — pojad Vahur ja Vello; riigiteen. Joh. Verte abikaasal Rosalie-Elisabetil — tütar Viive-Helme; veltv. Ain Mänd'i abikaasal Liivil — tütar Elve; v.a.o. Herbert Karu abikaasal Leidal — tütar Mari.

Piirivalve.

Sünded: Veltv. Juhana Saks'a abikaasal Annel — poeg Ando; n.a.o. Arvid Pulk'a abikaasal Paulinel — poeg Indrek; n.a.o. Rein Säinas'e abikaasal — tütar Enda; n.a.o. Vladimir Talviste abikaasal Lidial — poeg Heldur; kapr. Ilmar Pajumägi abikaasal Elsa-Emiliel — poeg Kaarel; kapr. Peet Meiel'i abikaasal — poeg Ülo; kapr. Julius Ubaste abikaasal Lindal — tütar Mare.

Abiellumisi: V.a.o. Karl Teng ja Adele-Pauline Heining; v.a.o. Heinrich Pilviste ja Anastasia Sõlm; n.a.o. Peeter Kaljula ja Malle-Liis Raatma; n.a.o. Johannes Kurvits ja Alvine Parro; n.a.o. Juhana Lepa ja Linda-Johanna Tera; n.a.o. Arved Hunt ja Anna Peklevkin; kapr. Bernhard Räni ja Sinaida Estam; kapr. Eduard Helk ja Alvine Raud; kapr. Ants Ranne ja Hilda Spenk, n-na Velling.

Kindralmajor N. Reek'i

**Juhi otsus ja selle
kujunemine**

Hind Kr. 1.—, kalingur-köites Kr. 1.40

Müügil „SÕDURI“ toimetuses

Tallinn, Sakala 33. Telefon Sõjaväe 1-63

SPORT SÕJAVÄES.

Õhukaitse väeosade vahelised spordivõistlused.

4., 5. ja 6. sept. k. a. toimusid Õhukaitse Suurtükiväegrupi spordiväljal Õhukaitse väeosade vahelised spordivõistlused, kuhu kõigist Õhukaitse väeosist kogunes 121 võistlejat. Need võistlused, mis olid arvult viiendad, toimusid esmakordselt kahes klassis: A klass — kaader ja B klass — ajateenijad. See jaotus oli tingitud sellest, nagu Õhukaitse ülem avasõnas tähendas, et aastatega vananev kaader ei jõua võistelda igavesti noorena püsiva ajateenijate perega.

Kuigi võistluste eelpäeval paistis, et ilmastikulud muutuvad halvaks, peeti võistlused siiski väga soodsais ilmastikutingimuses. Õhukaitse rekordid ületati järgmistel aladel: 110 m tõkkejooksus, kõrgushüppes, kettaheitel ja 5 korda 1000 m teatejooksus.

Mida eriti tuleks alla kriipsutada, oli äärmiselt sõbralik vahekord võistlejate vahel, mille tõttu võistlused aitasid tublisti kaasa seesmise sideme süvendamiseks Õhukaitse sõjaväelaste vahel.

Võistluste tagajärgi:

A klass.

100 m: 1) V.a.o. Sark 12,4; 2) Kpr. Viilma 12,6; 3) N.a.o. Apri.

1500 m: 1) P.asp. Sillar 4.50,6; 2) N.a.o. Teder 4.51,1; 3) N.a.o. Apri.

110 m t.j.: 1) V.a.o. Sark 20,0; 2) V.a.o. Schütz 3) N.a.o. Ibrus.

Kaugus: 1) N.a.o. Ibrus 5,88; 2) Kpr. Viilma 5,87; 3) Ltn. Reili.

Kõrgus: 1) N.a.o. Ibrus 1,62; 2) V.a.o. Kukk 1,50; 3) Kpt. Anelinne.

Teivas: 1) Kpr. Viilma 2,80; 2) V.a.o. Kärsin 2,80; 3) N.a.o. Ibrus.

Kuul: 1) Veltv. Tamme 11,64; 2) Veltv. Toomera 10,73; 3) Veltv. Kaare.

Ketas: 1) V.a.o. Mölder 32,27; 2) Veltv. Kaare 31,42; 3) Kpr. Viilma.

Oda: 1) Kpr. Viilma 44,11; 2) N.a.o. Talmel 44,06; 3) Kpr. Kost.

Granaat: 1) N.a.o. Talmel 66,50; 2) Kpr. Kost 59,75; 3) Kpr. Viilma.

5 korda 1000 m teatejooksu võitis Ü. Lennuv. div. nr. 3 meeskond, koosseisus: P.asp. Tikerpae, veltv. Kartau, p.asp. Abram, n.a.o. Raig ja n.a.o. Apri ajaga 15.07,3; 2) Õhuk. srktv. grupi meeskond — 15.10,0.

Võrkpallis võitis Ü. Lennuv. div. nr. 2 meeskond.

Pesapallis osutus parimaks Ü. Lennuv. div. nr. 3 meeskond, kes pakkus pealtvaatajate otsuse kohaselt ilusamaid ja täpsamaid mängu, kui neid võis käesoleval aastal näha Eesti esivõistlusil.

B klass.

100 m: 1) Rms. Vainola 12,4; 2) Rms. Juhkental 12,5; 3) Rms. Siirvee.

1500 m: 1) Rms. Õunapuu 4.39,4; 2) Kpr. Kõrge 4.40,7; 3) Rms. Raidla.

110 m t.j.: 1) Rms. Juhkental 19,6; 2) Rms. Pajo 20,2; 3) Kpr. Kõrge.

Kaugus: 1) Rms. Luuri 5,89; 2) Rms. Õunapuu 5,73; 3) Asp. Kpr. Nõmm.

Kõrgus: 1) Rms. Luuri 1,70; 2) Rms. Juhkental 1,60; 3) Rms. Õunapuu.

Teivas: 1) Rms. Luuri 3,00; 2) Rms. Juhkental 2,80.

Kuul: 1) Rms. Juhkental 11,35; 2) Asp. kpr. Einila 11,13; 3) Rms. Jundas.

Ketas: 1) Rms. Juhkental 34,51; 2) Rms. Kalder 33,21; 3) Rms. Tuusis.

Oda: 1) Rms. Jundas 40,81; 2) Asp. kpr. Nõmm 39,05; 3) Rms. Tahvonen.

Granaat: 1) Asp. kpr. Küttis 61,94; 2) Rms. Kalder 59,75; 3) Asp. kpr. Poolma.

Parimaks sportlaseks osutus A klassis kpr. Viilma ja B klassis rms. Juhkental.

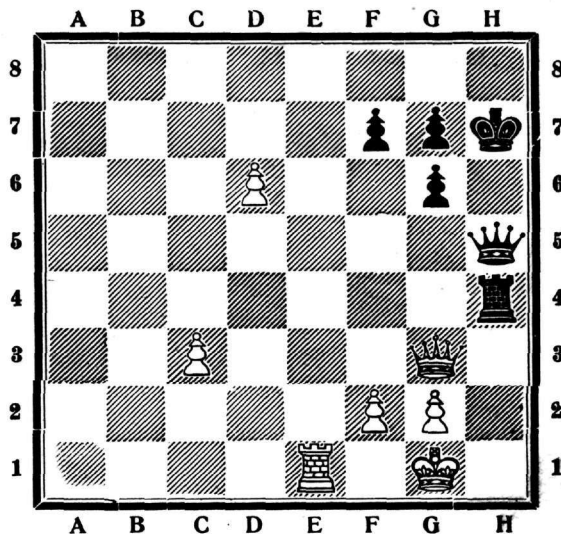
Parimaks väeosaks osutus Ü. Lennuväe div. nr. 3, kes võitis esmakordselt Õhukaitse ülema rändauhinna.

Male.

Toimetaja: K. Rootare.

Ülesanne nr. 25.

Mustad:

Valged:

Valged algavad, kuid kes võidab? Lahendus järgmises malenurgas.

Ülesande nr. 24 lahendus.

31. ... , d4—d3!, 32. Lf3 : d3, Le6—f5, 33. Kf2—g1, Ve4—e1+ ja mustad võidavad. Kui 32. Vc2—c8+, siis Kg8—g7, 33. Vc8—b8 (Ehk 33. Vac1, Ve2+, 34. Kf1, Ve1+, 35. Kf2, Lb6+, 36. Kg3 ja Ve3 mustade võiduga), Ve4—e2+, 34. Kf2—f1, Ve2—e1+ ja mustad võidavad. Kui 32. Vc2—c1, siis d3—d2, 33. Vc1—d1, Ve4—e1 (Ähvardab Lb6+), 34. g2—g3, Le6—h3, 35. Vd1 : e1, Lh3 : h2+ ja mustad võidavad.

Teateid.

Tallinna Garnisoni Maleklubi avas sügisese mänguhooaja reedel 17. skp. vältturniiriga ja teispäeval, 21. skp. kell 2000 näidatakse demonstratsioonilaulu „Vanaindia kaitset“ tema uusimas käsitlusviisis.

Klubi juhatus kavatseb järjekindlalt korraldada loenguid viimastest uuendustest avanguteoorias ühes variantide demonstreerimisega vastaval lual.

Klubi mänguõhtuid korraldatakse endiselt Sõjavägede Staabi Allohvitseridekogu ruumes Ratasteaue tn. nr. 2 (teisel korral) igal teisipäeval ja reedel kella 1900—2400.

ILMUS TRÜKIST

Sõjavägede Staabi
VI Osak. väljaandel

Kindralmajor N.Reek'i

Saaremaa kaitsmine ja vallutamine a.1917.

Hind 2 kr. 50 snt.

Müügil „SÕDUR'i“ toimetuses,
Tallinn, Sakala 33 • Telef. Sõjaväe 1-63